

Themaplan “Opzet puntensysteem ecoregeling”

Onderdeel van de GLB-pilot *Naar een puntensysteem voor de ecoregeling*

Versie 31 oktober 2022

Inhoud

1. Inleiding	1
2. Huidige en beoogde situatie	3
2.1 Probleemstelling	3
2.2 Doelstelling	3
2.3 Positie van de pilot ten opzichte van het LNV-puntensysteem	4
3. Uitgangspunten en opzet van het puntensysteem	5
3.1 Uitgangspunten	5
3.2 Geselecteerde stimuleringselementen	5
3.3 Toelichting bij de opzet van het systeem	6
3.4 Relatie met conditionaliteit en ANLb: toegestane en niet-toegestane cumulatie	8
3.5 Welke informatie hebben we van de aanvrager nodig?	8
3.6 Drie modules voor de concrete uitwerking	9
4. Invulling regionaal maatwerk	10
4.1 Regionale invulling puntentoekenning	10
4.2 Regionale invulling waardeberekening	11
5. Uitwerking puntentoekenning	13
5.1 Punten per eco-activiteit en verdeling over de vijf vergroeningsthema's	13
5.2 Toekenning van bonuspunten (op bedrijfsniveau)	13
5.3 Punten en eco-premie	14
6. Aanpak testfase	15
Bijlagen	
1. Keuzemenu eco-activiteiten	16
2. Uitwerking puntentoekenning	33
3. Waarde van de eco-activiteiten	37
4. Eco-activiteiten en KPI's	47
5. Mogelijke cumulatie tussen eco-regeling, andere GLB-onderdelen en 7e Actieprogramma Nitraatrichtlijn	49

1. Inleiding

Vanaf 2023 zal het GLB een nieuw instrument bevatten: de eco-regeling*, bedoeld voor doelgerichte betalingen aan agrariërs voor groenblauwe diensten. De eco-regeling zal bestaan uit een keuzemenu aan vergroeningsmaatregelen (eco-activiteiten genaamd) gekoppeld aan een puntensysteem. Die koppeling biedt een effectieve manier om boeren keuzevrijheid te geven en die keuze tegelijkertijd te sturen. Idee is dat de boer – binnen bepaalde marges – meer betaald krijgt naarmate hij meer punten scoort. Hoewel het idee van een puntensysteem niet nieuw is, is een brede invoering via de eco-regeling dat wel. Daarom luistert het ontwerp van een puntensysteem nauw. In 2020 hebben drie van de toenmalige GLB-pilots die met een puntensysteem hebben ontwikkeld (*Akkerbelt*, *Vergroening van waterrijke veenweidegebieden* en *Hoe? Zo!*) de krachten gebundeld met BoerenNatuur en LTO Nederland in een nieuw pilotvoorstel waarin het ontwikkelen, testen en demonstreren van zo'n puntensysteem centraal staat. Die aanvraag is begin 2021 ingediend en in augustus 2021 gehonoreerd. Naast de twee landelijke organisaties nemen drie collectieven deel in het project: Water, Land & Dijken (projectleider), Flevolands Agrarisch Collectief en Collectief Groningen West.

Inmiddels heeft ook LNV een puntensysteem voor de eco-regeling ontwikkeld en getest. Dit systeem zal in 2023 breed worden uitgerold. De pilot is bedoeld om bouwstenen te leveren voor verbetering van het LNV-systeem na 2023. Op de positie van de pilot in het GLB-speelveld en de verschillen met het LNV-systeem komen we terug in § 2.3.

Wat gaat er in de pilot gebeuren?

De pilot heeft vier hoofdelementen:

1. Het ontwikkelen van een keuzemenu van eco-activiteiten en een bijbehorend puntensysteem.
2. Het ontwikkelen van de bijbehorende ICT (rekentool).
3. Het testen en demonstreren van het puntensysteem op een representatieve groep van 90 resp. 10 bedrijven.
4. Het formuleren van randvoorwaarden voor een succesvolle implementatie.

Het ontwikkelwerk vindt plaats in 2021 en de eerste maanden van 2022. Het testen (virtueel) vindt plaats in de zomer van 2022, het demonstreren (incl. veldmaatregelen) in 2023.

Status van dit plan

Dit plan bevat de resultaten van de eerste stap die hierboven is genoemd: het ontwikkelen van een puntensysteem waarmee we zomer 2022 daadwerkelijk aan de slag gaan. moet uitmonden in een puntensysteem waarmee we de praktijktest ingaan. Eerdere versies van het plan zijn onder meer besproken in de agrarische klankbordgroep en de stuurgroep die voor de pilot zijn geformeerd. Het plan bevat niet het feitelijke test- en demonstratieplan; dat zal voorjaar 2022 als apart document verschijnen. De hoofdtekst van het plan is relatief kort, maar er zijn uitgebreide bijlagen opgenomen met onder meer het keuzemenu van eco-activiteiten, de puntentoekening en de waardeberekening.

* We hanteren in deze notitie zoveel mogelijk de LNV-terminologie en schrijfwijze: eco-regeling, eco-activiteiten (maatregelen), waarde (kostprijs van de eco-activiteiten) en eco-premie (beloning).

2. Huidige en beoogde situatie

De vergroening krijgt in het huidige GLB gestalte door drie maatregelen die in heel Nederland gelden: behoud van blijvend grasland (op landelijk niveau), een minimale gewasdiversiteit (twee of drie gewassen) en het creëren van 5% 'ecologisch aandachtsgebied' in de akkerbouw. Uit evaluaties blijkt dat deze maatregelen weinig effectief zijn en (mede doordat ze niet op maat zijn gesneden) op weinig draagvlak kunnen rekenen. In het nieuwe GLB worden de drie genoemde maatregelen daarom *grosso modo* toegevoegd aan de zogeheten conditionaliteit (voorwaarden aan de basispremie) en krijgen lidstaten de verantwoordelijkheid om eco-regelingen in het leven te roepen voor meer doelgerichte betalingen. Deze bestaan uit landelijke of regionale keuzemenu's van maatregelen (eco-activiteiten) op het gebied van biodiversiteit, landschap, water, bodem en klimaat. Er is de afgelopen twee jaar hard nagedacht over een effectieve vormgeving van de eco-regeling en over een effectieve aansluiting op conditionaliteit en agrarisch natuurbeheer. Een puntensysteem kan een waardevol voertuig zijn om de eco-regeling effectiever te maken, zowel qua draagvlak en deelname als qua vergroeningswinst. Om deelname en vergroeningswinst goed te kunnen sturen, luistert het ontwerp van zo'n puntensysteem nauw.

2.1 Probleemstelling

De eco-regeling kan een belangrijke verbetering brengen in de bijdrage van de landbouw aan de vergroening: de regeling is voor alle agrariërs toegankelijk en voorziet in sterker prestatiegerichte betalingen. De ambitie is om het GLB een verleidingsinstrument te laten zijn voor agrariërs om hun productie te verduurzamen. En wel door maatregelen die effectief en goed inpasbaar zijn tegen een vergoeding met liefst een verdienmodel (GLB zelf en in combinatie met keten) ingebed in een uitvoeringssysteem dat de boer helpt bij het maken van keuzen. Het is dus belangrijk dat de eco-regeling en duurzaamheidsinitiatieven vanuit de keten goed zijn afgestemd qua maatregelen en beloningen.

Hoewel er in binnen- en buitenland al diverse voorbeelden zijn van puntensystemen (vaak ontwikkeld voor agromilieumaatregelen in de tweede GLB-pijler of voor stimuleringsregelingen die niet door de EU-woorden gefinancierd), is de ontwikkeling van een operationeel puntensysteem voor de eco-regeling geen sinecure, zo bleek al in de vorige ronde GLB-pilots:

- De puntentoekenning moet minimaal als billijk en bij voorkeur als stimulerend worden ervaren, rekening houdend met sectorale en regionale verschillen, met gemengde bedrijven en gebieden, etc. Alleen zo kan voldoende draagvlak worden gecreëerd voor daadwerkelijke invoering.
- De in te bouwen sturingselementen moeten goed worden doordacht, rekening houdend met een 'groeimodel' voor de ecoregeling qua budget en ambitieniveau.
- Een puntensysteem moet de eco-regeling niet compliceren en moet een brede deelname niet in de weg staan. Dit stelt hoge eisen aan het gebruiksgemak van het keuzemenu plus puntensysteem en dus aan de te gebruiken ICT.
- Keuzemenu en puntensysteem moeten optimaal aansluiten bij de conditionaliteit en bij het ANLb en moeten geen ongeoorloofde cumulatie bevatten.
- De koppeling van punten aan euro's moet voldoen aan de Brusselse eisen aan de berekening van vergoedingen aan agrariërs voor 'groene diensten'.
- Het systeem moet handhaafbaar zijn, aansluiten bij de systemen van RVO en zo mogelijk anticiperen op de RVO-ideeën over de toekomstige aanvraagssystematiek.

2.2 Doelstelling

Hoofddoel van de pilot is het opleveren van kant-en-klare bouwstenen voor de (toekomstige) eco-regeling. Subdoelen hierbij zijn:

- a. Ontwerp van een integraal puntensysteem op basis van krachtenbundeling van de partijen die hiermee al eerder bezig zijn geweest (pilotronde 2019-2021) en van de beschikbare ervaringen.
- b. Als onderdeel daarvan: zorgvuldige afstemming met puntensystemen, wegingsfactoren etc. die worden gehanteerd in de agro-voedselketen. Dit om te bewerkstelligen dat publieke en private prikkels zoveel mogelijk gelijkgericht zijn.
- c. Testen van de implementatie en doorontwikkelen van het systeem tot een gebruiksklaar model:
 - ontwikkelen van de techniek (ICT) voor een gebruiksvriendelijk puntensysteem;
 - virtueel testen van het systeem op een representatieve selectie van grondgebonden bedrijven (90 in totaal).
- d. Demonstreren van en communiceren over het puntensysteem:
 - demonstratie van het puntensysteem op tien goedgekozen demonstratiebedrijven;
 - creëren van draagvlak, zowel intern (in de landbouw) als extern (beleidsmakers). Wegnemen van het vooroordeel dat een puntensysteem de eco-regeling compliceert.
- e. Vanuit de bovengenoemde activiteiten: voeding geven aan LNV voor verbetering van de eco-regeling na 2023.

2.3 Positie van de pilot ten opzichte van het LNV-puntensysteem

Het idee voor deze pilot ontstond medio 2020, toen nog niet zeker was of het Nationaal Strategisch Plan (NSP) ook voorstellen voor een puntensysteem zou bevatten. Mede door de lange tijd tussen het bedenken en het honoreren van het pilotvoorstel hebben LNV en RVO ook zelf al een puntensysteem ontwikkeld en getest (de praktijktoets van zomer 2021). Een tweede LNV-praktijktoets staat op de rol voor begin 2022. In zijn puntensysteem heeft LNV overigens al verschillende elementen gebruikt van de eerdere GLB-pilots die met een puntensysteem hebben gewerkt. Met LNV hebben we afgesproken dat de pilot zich van het LNV-systeem onderscheidt door het 'optimale' puntensysteem (vanuit het gezichtspunt van de pilotpartijen) te ontwikkelen en testen en daarbij de middellange termijn voor ogen te houden (bijv. de tussentijdse herziening van het GLB rond 2025 of het GLB na 2027). Anders dan het LNV-systeem, dat is gericht op probleemloze implementatie in 2023, hoeft de pilot dus niet bij voorbaat maatregelen en sturingselementen uit te sluiten vanwege praktische problemen – de pilot kan deze juist helpen signaleren en oplossen. Tegelijkertijd hebben we afgesproken dat we vanuit de pilot wel intensief contact houden met LNV om kruisbestuiving te bevorderen: de pilot kan leren van de LNV-praktijktoetsen en LNV kan wellicht ook bij de implementatie in 2023 al enkele pilotbevindingen benutten.

Op dit moment zijn er – voor zover we kunnen beoordelen – acht verschillen met het LNV-systeem:

1. Berekening van waarde van eco-activiteiten vindt plaats aan de hand van veertien CBS-gebieden in plaats van een vereenvoudigde gebiedsindeling in zes gebieden (zie bijlage 3). Uiteindelijk levert dit overigens beperkte verschillen op in de waardeberekening.
2. Regionalisering van de twee sturingsfactoren 'beleidsmatige urgentie' en 'bijdrage aan de schijf van vijf' (de vijf vergroeningsthema's biodiversiteit, landschap, bodem, water en klimaat) op basis van vier grondsoorten. LNV hanteert hier (sinds kort) een indeling in tweeën, grofweg (a) zand en (b) klei en veen.
3. Uitwerking van (daarvoor geschikte) eco-activiteiten in oplopende prestatieniveaus en puntenscores. Aanmerkelijk vaker dan in het LNV-systeem zijn per activiteit verschillende prestatieniveaus onderscheiden. De tweemaal dat LNV dit doet, is hiervoor een opsplitsing in

twee activiteiten gemaakt (bijv. twee aparte activiteiten ‘verlengde weidegang’ met een verschillend aantal beweidingsuren).

4. Het keuzemenu aan eco-activiteiten is aanmerkelijk uitgebreider dan dat van LNV: circa 45 in de pilot (als overlappende grasland- en bouwlandmaatregelen worden verdisconteerd) versus 19 bij LNV (als we de vier activiteiten met verschillende prestatieniveaus rekenen als twee). Bij dit laatste speelt mee dat LNV in 2023 nog niet alle beoogde eco-activiteiten introduceert; enkele activiteiten zullen (met name vanwege handhavingsproblemen) later worden toegevoegd. Een uitgebreid menu heeft het risico in zich dat elk bedrijf relatief gemakkelijk een selectie van zijn gading kan samenstellen. Hierop moeten we rekening houden bij het vaststellen van de ‘lathoogte’ voor beloning. Onder de extra pilotmaatregelen zijn:
 - enkele bedrijfsgerichte maatregelen (de LNV-lijst bevat vooral perceelsgerichte maatregelen);
 - enkele ‘boerenpraktijk’-maatregelen die op korte termijn lastig handhaafbaar te maken zijn. De pilot kan hieraan wellicht een bijdrage leveren.
 Het keuzemenu van eco-activiteiten met een uitgebreide beschrijving per activiteit is opgenomen in **bijlage 1**. We zijn er ons van bewust dat niet alle extra maatregelen op dit moment goed controleerbaar zijn. Met de pilot willen we de controleerbaarheid juist nader onderzoeken.
5. De invulling van de activiteit ‘niet-productieve oppervlakte’ verschilt op drie punten:
 - We scharen een breder scala aan maatregelen onder de noemer niet-productief: naast de vier van LNV ook de maatregelen ‘beheerde akkerrand’ en ‘water en moeras’ (rietland, poelen etc.). Ecologisch beheerde sloten zouden hier in beginsel ook onder passen, maar deze hebben we apart gehouden omdat ze (a) in waterrijke gebieden het percentage niet-productief sterk doen stijgen, c.q. gaan domineren, en (b) deze activiteit eigen prestatieniveaus kent.
 - LNV schaaft sinds kort ook de eco-activiteit ‘bufferstrook met kruiden langs grasland’ onder de niet-productieve oppervlakte. De rand mag dan niet worden beweid en moet daartoe worden afgerasterd. Mede om die reden volgen we hier LNV niet.
 - We hanteren voor vijf van de zes categorieën ‘niet-productief’ de beheerbepalingen en waarde van het ANLb. Alleen voor ‘groene braak’ hanteren we de LNV-bepalingen. Daarmee bevat onze lijst dus aanzienlijk meer ANLb-maatregelen dan die van LNV. Dit hebben we gedaan vanuit de redenering dat de conditionaliteit alleen bepaalt dat een deel van het (bouw)land wordt *bestemd* voor niet-productieve doeleinden, waardoor in eco-regeling en ANLb mag worden betaald voor productiederving en beheer van deze elementen (de grondgebruiker moet in ANLb-leefgebieden dan wel kiezen tussen deze regelingen).
6. In de pilot wordt de ‘medaillekleur’ en daarmee vergoeding bepaald door het aantal punten (op voorwaarde dat er ook voldoende waarde is gemoeid met de gekozen eco-activiteiten). In het LNV-systeem is het precies andersom: hier wordt de vergoeding bepaald door de waarde van de gekozen activiteiten, op voorwaarde van voldoende punten. We weten (nog) niet of dit in de praktijk tot grote verschillen gaat leiden.
7. Het pilotmenu bevat enkele perceelsoverstijgende bonussen (LNV heeft inmiddels alle bonussen geschrappt), waaronder enkele op basis van KPI’s.
8. We hebben een set van 13 KPI’s geselecteerd waarmee we verkennen of het puntensysteem en KPI’s dezelfde kant op werken, dus of de maatregelen uit het puntensysteem effect hebben op de selectie van KPI’s. Ook verkennen we of en hoe KPI’s een rol kunnen spelen in een toekomstig puntensysteem.

Kort samengevat zet de pilot dus sterker in op regionalisering (meer regionale verschillen in kostprijzen en in vergroeningsopgaven) en op prestatiegerichtheid.

3. Uitgangspunten en opzet van het systeem

3.1 Uitgangspunten

Bij het ontwikkelen van het puntensysteem hebben we de volgende uitgangspunten gehanteerd:

1. Maatregelmenu en puntensysteem moeten geschikt zijn voor een substantieel deel (zeg: minimaal driekwart) van de Nederlandse bedrijven. Daarbij moet rekening worden gehouden met sectorale en regionale verschillen, met gemengde bedrijven en gebieden, etc.
2. Het systeem moet voldoende onderscheidend zijn van het LNV-systeem, zodat meerwaarde wordt geleverd ten opzichte van de eco-regeling die in 2023 van kracht wordt (zie ook § 2.3).
3. Het systeem moet gebruiksvriendelijk, uitlegbaar en handhaafbaar zijn en zo mogelijk goed aansluiten bij de systemen van RVO. De puntentoekenning moet als billijk en stimulerend worden ervaren. ‘Onder de motorkap’ mag de puntentoekenning complex zijn, zolang het systeem maar uitlegbaar en ‘aan de voorkant’ eenvoudig is.
4. De koppeling aan betalingen moet voldoen aan de Brusselse spelregels voor berekening van vergoedingen aan agrariërs.
5. We bouwen voort op en stemmen af met puntensystemen en wegingsfactoren die in de keten worden gehanteerd. Dit om te bewerkstelligen dat publieke en private prikkels zoveel mogelijk gelijkgericht zijn en door stapeling van beloningen een verdienmodel kunnen opleveren. Dat geldt in het bijzonder voor het werken met kritische prestatie-indicatoren (KPI’s). Deze zullen in de pilot als monitoringsinstrument worden gehanteerd om te bepalen of puntensysteem en KPI’s dezelfde beweging in gang zetten.
6. Deelname aan de ecoregeling mag deelname aan het ANLb niet in de weg staan, en omgekeerd.

3.2 Geselecteerde stimuleringselementen

We hebben geprobeerd om de sturingsfactoren die we eerder als waardevol hebben bestempeld, op een werkbare manier in het puntensysteem op te nemen. De tabel op de volgende pagina geeft in het kort weer hoe we dat hebben gedaan. In de tekst na de tabel lichten we de werkwijze verder toe.

Sturingselementen	Hoe verwerkt?
1. Differentiatie naar regio (naast regionalisering van het maatregelenmenu): <ol style="list-style-type: none"> a. Puntentoekenning differentiëren naar grondsoort (beleidsmatige urgentie). b. Regionale differentiatie waardeberekening (bijv. ha- of bouwplansaldi, deels ook verdisconteerd in grondsoort). 	Op basis van vier grondsoorten Op basis van 14 CBS-landbouwgebieden
2. Differentiatie naar prioritaire vergroeningsthema’s: <ol style="list-style-type: none"> a. Wegingsfactor verdisconteren in puntentoekenning op basis van de bijdrage van de maatregel aan elk van de vijf vergroeningsdoelen. b. Vaststellen minimum-puntenaandeel per vergroeningsthema (thema’s per gebied prioriteren). 	Op basis van bijdrage aan vergroening (per activiteit) Op basis van vier grondsoorten
3. Differentiatie naar prestatieniveau: <ol style="list-style-type: none"> a. Op maatregelniveau: per maatregel oplopende prestatieniveaus en puntenscores. b. Op bedrijfsniveau: ontwerp medaillesysteem (brons-zilver-goud) en vaststellen ondergrens voor brons 	Per activiteit zijn prestatieniveaus onderscheiden Op basis van de totaalscore per bedrijf

3.3 Toelichting bij de opzet van het puntensysteem

Knip tussen punten en waarde (euro's)

We hebben besloten om net als LNV een knip te maken tussen punten en waarde (in euro's). We gebruiken de kosten van maatregelen (en regionale kostprijsverschillen op basis van grondsoort) alleen voor de verantwoording naar Brussel toe. De puntentoekenning vindt geheel plaats op basis van de bijdrage aan maatschappelijke doelen. Dat geeft speelruimte en doet meer recht aan het principe om te betalen voor maatschappelijke prestaties. Wel moet dan in de gaten worden gehouden of de bedrijven die voldoende punten halen ook voldoende activiteiten nemen om de verkregen vergoeding te rechtvaardigen (op basis van kosten). Dit betekent dat de euro's geen onderdeel zijn van het puntensysteem als zodanig, maar dat wel een maximale vergoeding per maatregel moet worden berekend (op basis van de koppeltabel) en een minimale (drempel)waarde voor het niveau brons om te kijken hoe deze zich verhoudt tot het puntentotaal. Op de punten- en waardetoekenning komen we later terug.

Regionale differentiatie

Aanvankelijk werkten we voor zowel punten als waarde met een onderscheid in 14 CBS-landbouwgebieden (zie bijlage 3 voor de indeling op kaart) en hebben we een vingeroefening gedaan om deze indeling te gebruiken voor enkele van de sturingsfactoren (kostprijsverschillen, beleidsmatige urgentie en aandeelsverhoudingen op de 'schijf van vijf'). Uit de vingeroefening bleek dat de wegingsfactoren op die twee laatste criteria toch vooral een sterke relatie met de grondsoort heeft. Uiteindelijk hebben we gekozen voor het volgende:

- Voor de waarde (kostprijs in euro's) hanteren we het onderscheid in 14 CBS-landbouwgebieden. Daarmee laten we deze indeling (anders dan eerst de bedoeling was) los voor de puntentoekenning. Aangezien de KWIN-handboeken (met o.a. agrarische saldoberekeningen per gewas) deze indeling ook hanteren, leent hij zich wel voor het euro-spoor.
- Voor de beleidsmatige urgentie en de effectiviteitsscore (bijdrage aan 'schijf van vijf') hanteren we een onderscheid naar grondsoort. Een indeling in 14 CBS-gebieden lijkt hier beperkte meerwaarde te bieden, al kunnen regionale verschillen in sterk 'grondgebonden' doelen als biodiversiteit en landschap door de indeling in vieren wel enigszins worden 'platgeslagen'.

We moeten nog wel een oplossing vinden voor bedrijven die in twee regio's vallen, maar daarmee kunnen we ook in pilot ervaring opdoen.

De effectiviteit kan ook nog per maatregel worden bepaald, maar dit maakt het systeem aanzienlijk complexer: er komt nog een 'kaartlaag' bij, c.q. een enorme tabel bij met wegingsfactoren per maatregel per regio. En zijn er wel zulke grote verschillen in effectiviteit tussen regio's? Je wilt eigenlijk voorkomen dat maatregelen worden gekozen op plekken waar ze weinig effectief of zelfs ongewenst zijn. Dat eerste los je gedeeltelijk al op door de regionale wegingsfactoren per vergroeningsthema. Het tweede is eigenlijk alleen op te lossen door bepaalde maatregelen in bepaalde gebieden niet open te stellen. Het werken met regionale selecties uit een landelijke lijst was aanvankelijk ook het idee achter de eco-regeling, maar dat is nu achterhaald.

Oplopende prestatieniveaus per eco-activiteit

De score per eco-activiteit loopt – daar waar de maatregel zich daarvoor leent – op met het prestatieniveau en de beleidsmatige urgentie. Het totaal aantal punten per activiteit wordt vervolgens opgedeeld in een bijdrage aan de vijf vergroeningsthema's. Dit is conform onze eerdere ideeën. Voorlopige uitwerking:

- a. Voor de puntentoekenning is een schaal (bandbreedte) gebruikt van 10 tot 50 punten per maatregel per hectare, afhankelijk van het prestatieniveau en de bijdrage aan vergroening (maatschappelijke betekenis). Op basis van de eerste LNV-praktijkttoets lijkt dat een redelijke

- bandbreedte. Alleen voor bedrijfsmaatregelen (bijv. verminderen N-gift) waarbij punten worden toegekend voor de gehele bedrijfsoppervlakte, is soms een lager aantal punten dan 10 toegekend. Door de regionale wegingsfactoren kan de puntentoekenning uiteraard hoger uitkomen dan de aangegeven bandbreedte. Voor enkele maatregelen geldt een vast aantal punten per bedrijf (en dus niet per hectare).
- b. Voor de verdeling van de punten over de 'schijf van vijf' hanteren we voor de eco-activiteiten die ook op de LNV-lijst staan op de verdeling van het ministerie. Die is op zijn beurt gebaseerd op een deskundigenadvies van WUR en CLM. Hiervan wijken we alleen af als onze inschatting van de vergroeningseffecten substantieel anders is. Voor de overige maatregelen hebben we op basis van onze eigen deskundigheid een score en een verdeling in vijven opgesteld.
 - c. Anders dan bij LNV bevat ons maatregelenmenu ook enkele bedrijfsgerichte maatregelen (veelal in termen van een percentage van de oppervlakte aan bijv. rustgewassen, niet-kerende grondbewerking etc.). Daarbij zijn er twee varianten:
 - Het aandeel van de bedrijfsoppervlakte vormt een instapeis (bijv. minimaal 20% van bepaalde typen gewassen), waarna er punten gelden voor elke hectare van die gewassen. Dit is in feite dan toch gewoon een perceelsaanpak.
 - Een toenemend aantal punten naar rato van het aandeel van een maatregel in de bedrijfsoppervlakte. Ook in dit geval kennen we punten per perceel toe, alleen zijn de punten per hectare dan gedifferentieerd naar het aandeel van de maatregel in de bedrijfsoppervlakte.
 - d. Veel gewasmaatregelen (rustgewassen, eiwitgewassen etc.) kennen in de LNV-opzet een lange lijst met kwalificerende gewassen die behoorlijk verschillen qua vergroeningswinst. Eigenlijk zou je daarbij nog weer een onderverdeling moeten maken in groepen gewassen met verschillende puntenscores, maar dat maakt het systeem nog complexer. Alternatief is om alleen de meest gunstige gewassen (uit vergroeningsoogpunt) op de lijst te zetten, maar dat beperkt de keuzevrijheid voor boeren. Voorlopig hanteren we bij overlappende eco-activiteiten de lijsten met gewascodes uit het LNV-menu.

Medaillesysteem: brons, zilver en goud

Het medaillesysteem is vooralsnog gebaseerd op de totaalscore van de gekozen activiteiten: hoe meer punten, hoe hoger de beloning (op voorwaarde dat er met de gekozen activiteiten voldoende waarde is gemoeid). Omdat boeren hiervoor ook extra maatregelen moeten nemen en extra kosten moeten maken, functioneert de medaillekleur niet echt als een bonus. Aanvankelijk was daarom het idee om de medaillekleur te koppelen aan selectieve bonussen, waaronder de score op enkele KPI's om zo het prestatiegerichte gehalte van het puntensysteem te versterken. Later hebben we echter besloten om KPI's voorlopig alleen zeer selectief in te zetten als beloningsinstrument, en wel waar het gaat om perceelsoverstijgende bonussen (bijv. aandeel blijvend grasland of aandeel rustgewassen). Een andere manier om de medaillekleur toch enigszins het karakter van een bonus te laten houden, is het inbouwen van een 'versneller': de vergoeding in euro's (tussen brons en goud) stijgt dan sneller dan het voor deze kleuren benodigde aantal punten. In de testfase moet blijken hoe dit uitpakt en werken we het medaillesysteem verder uit.

Gebruik van kritische prestatie-indicatoren (KPI's)

In het verlengde van het vorige punt: uit de biodiversiteitsmonitors voor de melkveehouderij en de akkerbouw (in wording) hebben we dertien kritische prestatie-indicatoren (KPI's) geselecteerd die fungeren als maatlat bij het maatregelenmenu (zie bijlage 4). Zo kunnen we toetsen of beide op bedrijfsniveau identieke prikkels en prestaties opleveren. Bij de test op 90 bedrijven maken we vervolgens twee typen output: één op basis van puntenscore en één met ook KPI-scores. Op basis daarvan verkennen we hoe het beloningssysteem eruit zou zien als je het (mede) op KPI's zou baseren. Vervolgens kunnen we de lessen uit de (virtuele) test in 2022 verwerken in het systeem dat we in 2023 aan de demobedrijven meegeven.

3.4 Relatie met conditionaliteit en ANLb: toegestane en niet-toegestane cumulatie

De eco-activiteiten kunnen interfereren met de conditionaliteit en met het ANLb. Daarnaast kunnen ze onderling interfereren. En ten derde is er interferentie met het recente 7^e Actieprogramma nitraatrichtlijn, dat een aantal maatregelen (wettelijk) verplicht stelt. De bedoeling is dat de eco-regeling zo is vormgegeven dat de drie vergroeningslagen elkaar optimaal aanvullen, maar dat blijkt in de praktijk nog niet altijd eenvoudig (zie bijlage 5 voor een beeld van de cumulatiemogelijkheden).

Wat betreft de conditionaliteit: verschillende ecoregelingsmaatregelen tellen mee om aan de conditionaliteit te voldoen. Het gaat met name om:

- GLMC 4 (bufferstroken), die interfereert met diverse typen graslandranden en akkerranden uit het keuzemenu van eco-activiteiten. Bovendien is hier overlap met de bepalingen in het 7^e NAP.
- GLMC 7 (gewasrotatie), die interfereert met enkele bouwlandmaatregelen.
- GLMC 8 (4% niet-productief oppervlak van het bouwlandareaal), die eveneens interfereert met enkele bouwlandmaatregelen.

De maatregelen kunnen alleen in beide vergroeningslagen meetellen als de ecoregeling een plus zet op de vereisten vanuit de conditionaliteit. Dat is in de huidige opzet steeds het geval: er is een actieve instandhoudingseis voor landschapselementen (o.a. vrijwaren van vraat, jaarlijks onderhoud) en aanvullende eisen aan sloten (ecologisch beheer) en randen (kruidenrijke randen, FAB-randen etc.). Daardoor kunnen ze gewoon punten opleveren. Maar in de waarde kan overlap zitten.

Wat betreft het ANLb: de lijst van eco-activiteiten bevat enkele ANLb-maatregelen (bijv. ecologisch slootschonen) en enkele maatregelen die interfereren met het ANLb (zoals diverse typen randenbeheer en beheer van landschapselementen). Bij de keuze voor dit soort maatregelen kunnen de cumulatierregels (zie onder) ertoe leiden dat bedrijven wel voldoende punten halen, maar niet voldoende waarde. Daardoor kan ongewenste 'concurrentie' ontstaan tussen beide regelingen - uitgangspunt is immers dat het ANLb de toegang tot de ecoregeling niet hindert, en andersom. We verkennen in de pilot waar we op dit punt tegenop lopen en zoeken hiervoor vervolgens oplossingen.

De basisprincipes bij cumulatie zijn:

- Als de activiteiten niet overlappen maar elkaar aanvullen, kunnen ze op één perceel worden gestapeld en tellen zowel de punten als de waarde van beide activiteiten mee.
- Als de activiteiten dezelfde handelingen met zich meebrengen, gelden de hoogste punten en de hoogste waarde.
- Als activiteiten niet overlappen, maar de waardeberekening wel, worden de punten opgeteld en wordt de hoogste van beide waarden gebruikt.

Ten behoeve van de test van het puntensysteem zullen per eco-activiteit de mogelijke cumulaties worden bepaald en in de ICT-tool worden opgenomen.

3.5 Welke informatie hebben we van de aanvrager nodig?

Welke informatie hebben we van de deelnemer nodig om het puntensysteem te laten draaien? Inzet is om zoveel mogelijk gegevens te gebruiken die toch al (deels automatisch) worden verzameld en die zijn gebaseerd op de werkelijkheid van het betreffende bedrijf.

Voor het laten draaien van het systeem 'onder de motorkap' hebben we de volgende gegevens nodig:

1. Bedrijfstak.
2. Bedrijfsoppervlakte, uitgesplitst naar subsidiabel oppervlak en beteelbaar oppervlak.

3. De grondsoort of grondsoorten (in het laatste geval de oppervlakte per grondsoort). Kan ook via een Geo-systeem (als we dat inbouwen).
4. Postcode (met het oog op de indeling in CBS-landbouwgebieden). Kan ook via een Geo-systeem (moeilijker, maar wel nauwkeuriger).
5. De geteelde gewassen en de oppervlakten per gewas (komend bouwplan), hoofdteelt en volgteelt.
6. Wordt er wel of geen derogatie aangevraagd?
7. Neemt het bedrijf wel of niet deel aan het ANLb?
8. Is het bedrijf wel of niet biologisch (SKAL-certificaat)?

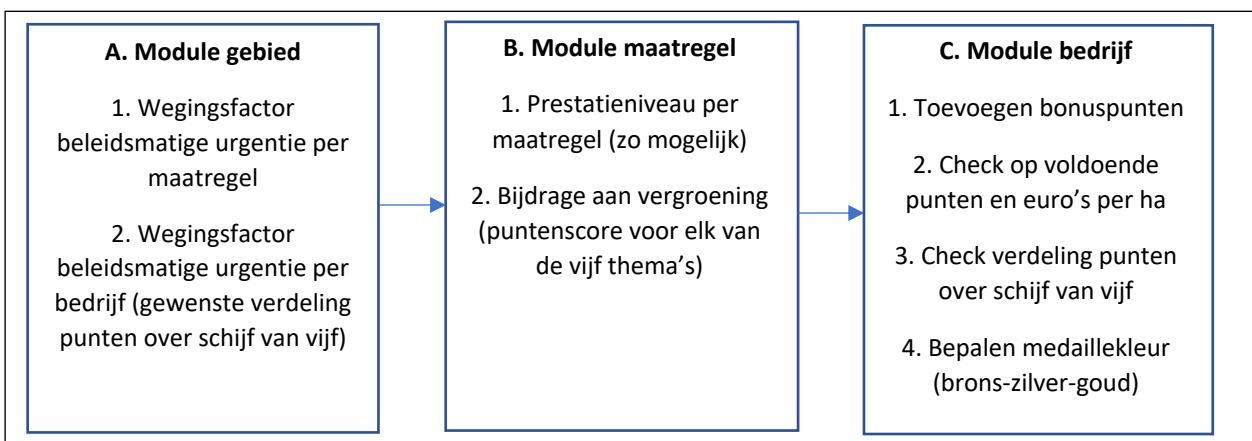
‘Boven de motorkap’ hebben we dan nog nodig:

1. Op welk prestatieniveau tekent de aanvrager in (goud/zilver/brons)? De aanvrager kan dit tot inzet van zijn menukeuze maken, maar het kan ook de uitkomst van zijn keuze zijn.
2. Welke eco-activiteiten kiest de aanvrager en op welk prestatieniveau? Waar komen de maatregelen te liggen?
3. Bij de keuze voor de maatregel “niet-productieve oppervlakte”: om welke typen elementen gaat het dan (akkerranden, houtopstanden, sloten, rietkragen, poelen etc.)? Zie ook zie de lijst van opties in bijlage 1.
4. Bij de keuze voor de bonus ‘continuïteit’: voor het hoeveelste jaar gaat u deze maatregel op deze plek uitvoeren?
5. Bij de keuze voor de bonus ‘kennis’: aan welke kennisactiviteit gaat de aanvrager meedoen?

We maken een aparte verkenning van de gegevens die (aanvullend) nodig zijn om de KPI-scores te kunnen berekenen (zie ook bijlage 4).

3.6 Drie ‘modules’ voor de concrete uitwerking

Op basis van het voorgaande kunnen we in het puntensysteem drie ‘modules’ onderscheiden: gebied, maatregel en bedrijf (zie de blokken op de volgende pagina). Elke module bevat enkele sturingselementen en speelt dus een rol in de puntentoekenning. Voor elk van de drie modules presenteren we in de volgende paragrafen de uitwerking zoals die in de pilot zal worden getest.

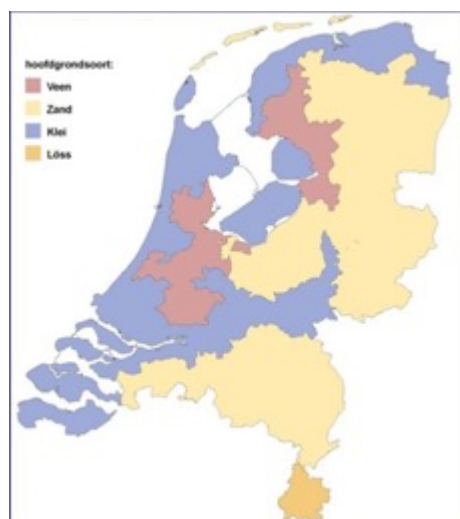
4. Invulling regionaal maatwerk

4.1 Regionale invulling puntentoekenning

Voor de puntentoekenning en de benodigde verdeling van de totaalscore over de vijf vergroeningsthema's hanteren we zoals gezegd een indeling in vier grondsoorten. De globale indeling in grondsoorten is weergegeven op bijgaande kaart. In de praktijk kan worden uitgegaan van de RVO-indeling van grondsoorten zoals die ook voor de mestwetgeving wordt gehanteerd en die (bij toepassing van een geo-faciliteit in de ICT) per perceel beschikbaar is. Zijn op een bedrijf verschillende grondsoorten aanwezig, dan wordt een gewogen gemiddelde berekend van de punten op basis van de oppervlakteverhouding tussen de grondsoorten.

Wegingsfactoren voor beleidsmatige urgentie (eerste regel; standaard = 1, urgent = > 1) en beoogde verdeling van de punten over de vergroeningsthema's (tweede regel)

Grondsoort	Bodem	Water	Klimaat	Biodiversiteit	Landschap
Veen	1,25	1	1,5	1,25	1
	≥ 25%	--	≥ 30%	≥ 25%	--
Klei	1,5	1,25	1	1	1
	≥ 30%	≥ 25%	≥ 10%	≥ 15%	--
Zand	1	1,5	1	1,25	1
	≥ 20%	≥ 30%	≥ 10%	≥ 20%	--
Löss	1,5	1,25	1	1,25	1,25
	≥ 30%	≥ 25%	≥ 10%	≥ 25%	--

Vereenvoudigde grondsoortenkaart voor de wegingsfactoren voor beleidsmatige urgentie

De tabel moet als volgt worden gelezen:

- De eerste regel geeft aan of er (bij een wegingsfactor van meer dan 1,0) sprake is van een 'opslag' op de puntenscore per maatregel (zoals weergegeven onder B; zie volgende bladzijde) omdat dit type maatregelen (bijv. klimaatmaatregelen in veenweidegebieden) beleidsmatig urgent is. Dus: een maatregel die in de tabel op de volgende bladzijde 2 punten scoort, krijgt door zijn beleidsmatige urgentie 3 punten (wegingsfactor 1,5).
- De tweede regel (met percentages) geeft aan welk deel van de totale bedrijfsscore minimaal op de vijf vergroeningsthema (de 'schijf van vijf') moet zijn behaald. Een bedrijf op veen moet dus minimaal 30% van zijn punten op het thema klimaat hebben gescoord. De thema's waarvoor een minimum geldt, tellen voor elke grondsoort op tot 80% van het puntentotaal; 20% is

‘ondernemersvrijheid’. Voor de thema’s waar niets (--) is ingevuld, geldt geen minimum. Uiteraard tellen hier de gescoorde punten wel gewoon mee in het totaal. Het puntensysteem van LNV vereist relatief hoge scores op klimaat, bodem en biodiversiteit; wij hebben deze prioriteiten niet 1:1 overgenomen.

De beide factoren voor beleidsmatige urgentie versterken elkaar dus: een klimaatmaatregel scoort op veengrond relatief hoog, maar op dit thema moet dan ook een hoger percentage van de puntenscore worden behaald.

Een korte toelichting bij de wegingsfactoren:

- In veengebieden liggen stevige opgaven voor het afremmen van bodemdaling en het terugdringen van CO₂-emissie), en daarnaast voor biodiversiteit (weidevogels, sloten en oevers).
- In kleigebieden liggen de opgaven vooral in de verbetering van de bodemkwaliteit (tegengaan bodemverdichting, verhogen organische-stofgehalte) en verbeteren van de waterkwaliteit.
- Op de zandgronden ligt een stevige opgave voor het verbeteren van de waterkwaliteit. Ook biodiversiteit scoort hier relatief hoog.
- Op de Zuid-Limburgse löss is erosiebestrijding een belangrijke prioriteit. Omdat erosiemaatregelen hier echter al wettelijk verplicht zijn (provinciale verordeningen), is het de vraag of hier via de ecoregeling nog veel plussen kunnen worden gezet. Wellicht moet hier dus (bij een hoge wegingsfactor) de vereiste minimumscore op de ‘schijf van vijf’ worden verlaagd. Naast bodembescherming zijn waterkwaliteit (deels ook gebonden aan erosie) en biodiversiteit hier belangrijke thema’s.

4.2 Regionale invulling waardeberekening

Ook de waarde (kostprijs) van alle eco-activiteiten is berekend. De werkwijze die we hierbij hebben gehanteerd, is uitgebreid beschreven in bijlage 3. Voor de regionale differentiatie in de factor ‘waarde’ hanteren we een indeling in 14 CBS-landbouwgebieden, waarbij vooral de gebieden met relatief groot aandeel bouwland een afwijkende wegingsfactor hebben gekregen:

CBS-LANDBOUWGEBIED	Wegingsfactor waarde
LG01: Bouwhoek en Hogeland	1,22
LG02: Veenkoloniën en Oldambt	0,51
LG03: Noordelijk weidegebied	1
LG04: Oostelijk veehouderijgebied	0,71
LG05: Centraal veehouderijgebied	1
LG06: IJsselmeerpolders	1,32
LG07: Westelijk Holland	1
LG08: Waterland en Droogmakerijen	1
LG09: Hollands/Utrechts weidegebied	1
LG10: Rivierengebied	1
LG11: Zuidwestelijk akkerbouwgebied	0,99
LG12: Zuidwest-Brabant	1
LG13: Zuidelijk veehouderijgebied	1,26
LG14: Zuid-Limburg	1

Deze differentiatie is gebaseerd op de regionaal verschillende bouwplansaldo’s zoals de WUR die heeft berekend. Daarmee doen we naar ons idee recht aan regionale kostprijsverschillen (en creëren we daarmee een gelijk spelveld) zonder dat we de waardeberekening te zeer toespitsen op zeer hoogsalderende gewassen zoals poot aardappelen, vollegrondsgroenten of bollen, waarmee de eco-

regeling financieel toch niet kan concurreren. Ook sluiten we zo aan bij de systematiek die wordt gebruikt bij het berekenen van de ANLb-vergoedingen. En ten slotte moet worden bedacht dat er geen directe relatie is tussen de berekende waarde en de te ontvangen eco-premie, die in ons systeem primair aan de punten is gekoppeld – zie § 5.3.

5. Uitwerking puntentoekenning

5.1 Punten per eco-activiteit en verdeling over de vijf vergroeningsthema's

De puntentoekenning is opgenomen in **bijlage 2**. Deze bevat twee tabellen: 22 graslandactiviteiten en 26 bouwlandactiviteiten. In de eerste kolom staat de totale score, in de kolommen rechts daarvan de verdeling van die score over de vijf vergroeningsthema's. Voor activiteiten die ook op de LNV-lijst staan, volgen we in principe de puntentoekenning van LNV (afkomstig uit een beoordeling door WUR en CLM), tenzij die ons onlogisch voorkwam. Omdat LNV werkt met een score tussen 0 en 4 per onderdeel van de schijf (dus met een totaal van maximaal 20 punten) en wij met een maximaal totaal van 50 punten, hebben we alle scores met een factor 2,5 vermenigvuldigd. Het resultaat hebben we steeds afgerond op hele punten. LNV heeft in een later stadium de puntentoekenning voor niet-productieve oppervlakte (landschapselementen, groene braak, kruidenrijke bufferstroken) fors verhoogd, tot rond de 100 punten per ha. Deze punten komen vooral ten goede aan de vergroeningsthema's biodiversiteit en landschap, omdat bleek dat deze thema's (te) weinig punten scoorden. Deze verhoging volgen we op voorhand niet, omdat we inschatten dat ons puntensysteem wat beter uitgebalanceerd is – dat moest uiteraard blijken in de testfase.

Voor maatregelen die niet op de LNV-lijst staan, hebben we eigen inschattingen gehanteerd. Ook hebben we al wat voorbeeldberekeningen gemaakt voor fictieve bedrijven om te beoordelen of de puntentoekenning enigszins in balans is. De toekenning zal verder worden verfijnd door hem op kleine schaal (de bedrijven uit de agrarische klankbordgroep) te testen voordat het systeem op grotere schaal wordt getest.

5.2 Toekenning van bonuspunten (op bedrijfsniveau)

Aanvullend op de totaalscore per bedrijf zullen bonuspunten worden toegekend op basis van enkele perceelsoverstijgende prestaties (zie onderstaande tabel voor de ideeën tot dusverre). De bonussen zullen in de testfase verder worden uitgewerkt; de puntenscore wordt toegevoegd aan de bedrijfsscore en vervolgens meegenomen in het hectaregemiddelde. Omdat de bonussen vooral in de sfeer van natuur en landschap zitten, worden deze voor (bijvoorbeeld) 75% aan biodiversiteit en voor 25% aan landschap toegerekend.

Bonussen (nog verder uit te werken)
a. Aaneengeslotenheid: gunstige ruimtelijke configuratie van elkaar versterkende maatregelen (ecoregeling + ANLb) (op basis van GIS-algoritme).
b. Combinatietoeslag voor elkaar versterkende maatregelen op of langs hetzelfde perceel
c. Aandeel kruidenrijk grasland (productief en extensief) (%)
d. Aandeel land met natuur- en landschapsbeheer (%) Oplopende puntenscores op basis van het percentage land met natuur- en landschapsbeheer (excl. legselbeheer). Het gaat daarbij om ANLb-maatregelen, om eco-activiteiten in de categorie natuur en landschap en om maatregelen die onbetaald of op basis van andere subsidieregelingen worden genomen, op voorwaarde dat ze aantoonbaar zijn. Hiervoor kan bijvoorbeeld de systematiek van <i>Planet Proof</i> worden gehanteerd: een maatregelentabel met zogeheten BBM-pakketten voorzien van wegingsfactoren op basis van ecologische effectiviteit.
e. Aandeel groenblauwe dooradering (%) Deze KPI is nog in ontwikkeling. Opties zijn (a) het aantal meters aan lijnvormige elementen of (b) de mate van verbinding tussen deze elementen (of een combinatie daarvan).

5.3 Punten en eco-premie

Anders dan in het LNV-systeem is de eco-premie gekoppeld aan de behaalde punten (op voorwaarde van voldoende waarde) en niet aan de waarde (op voorwaarde van voldoende punten). Hoe zijn de punten gekoppeld aan de eco-premie en hoe ziet het medaillesysteem er dan financieel uit?

Aanvankelijk hanteerden we hiervoor een eigen berekening, maar om verwarring met de LNV-regeling te beperken, hebben we er uiteindelijk voor gekozen om LNV te volgen waar het gaat om de relatie tussen medaillekleur en eco-premie.

Daarna moeten we de lathoogte bepalen: hoeveel punten per ha moet een deelnemer scoren voor elk van de drie medaillekleuren? Stel dat een agrariër gemiddeld op elke bedrijfshectare één eco-activiteit heeft liggen ('lichte' en 'zware' door elkaar), dan kunnen we daarbij een gemiddeld puntenaantal per ha berekenen door de puntenscores van alle activiteiten op te tellen (in geval van uiteenlopende prestatieniveaus per activiteit kiezen we ook hier het gemiddelde) en dat te delen door het totale aantal activiteiten. We komen dan op een puntengemiddelde per eco-activiteit van 22 per ha. Dit gemiddelde is (min of meer toevallig) exact gelijk voor de grasland- en de bouwlandactiviteiten. Als we dit aantal laten corresponderen met prestatieniveau zilver, betekent dit dat 1 punt gemiddeld staat voor een bedrag van € 5,-. Dit betekent dat voor het niveau brons een gemiddelde van 12 punten per ha nodig is, voor niveau zilver 20 punten per ha en voor niveau goud 40 punten per ha. Onderstaande tabel bevat een overzicht van deze cijfers.

Prestatieniveau	Minimaal aantal punten per ha	Beloning (€ per ha)
Brons	12	60
Zilver	20	100
Goud	40	200

Overigens moet worden bedacht dat er in de pilot niet echt gaat worden betaald aan de hand van het puntensysteem. De testbedrijven zullen in 2022 alleen 'virtueel' oefenen met het puntensysteem. De demonstratiebedrijven zullen in 2023 wel praktijkmaatregelen uitvoeren en daarvoor betaald krijgen, maar daarbij gaat het om een specifieke selectie van maatregelen (vooral maatregelen die niet in het LNV-systeem zitten en innovatief en/of lastig controleerbaar zijn). De berekening van de eco-premie dient dus vooral de te ontwikkelen ICT-tool, waar de deelnemer op moet kunnen aflezen hoe de relatie is tussen zijn gekozen maatregelen, de punten, de waarde en de beloning. Bovendien willen we in de pilot testen of (voorlopige) getallen in de tabel recht doen aan de werkelijkheid en aan het 'groene ambitieniveau': hoe hoog willen we de lat leggen? Omdat de pilot bouwstenen levert voor de middellange termijn, hanteren we een wat hoger ambitieniveau dan LNV in 2023 hanteert voor de introductie (waarbij geldt dat pakweg 80% van de bedrijven voor betaling in aanmerking zou moeten komen op basis van de huidige bedrijfssituatie).

Aandachtspunten in de testfase zijn verder:

- Van verschillende kanten is opgemerkt dat het menu maar beperkt geschikt is voor 'kleine' sectoren (fruitteelt, vollegrondsgroenten, bollen, schapen etc.). Hieraan kan worden tegemoetgekomen door het menu uit te breiden en/of door de lathoogte voor deze sectoren aan te passen. Dit zal in de testfase verder worden onderzocht.
- Ook moeten we nog verkennen hoe het systeem (meer) stimulansen kan bieden voor gemengde gebieden en bedrijven, en voor lokale samenwerking tussen veehouders en akkerbouwers.

6. Aanpak testfase

Het puntensysteem zoals dat in de vorige paragrafen is beschreven, zal vanaf de zomer van 2022 worden getest op 90 bedrijven. Deze bedrijven vormen een representatieve doorsnede van de grondgebonden land- en tuinbouw in Nederland. Ze zullen worden geworven door de agrarische collectieven in samenspraak met andere relevante gebiedspartijen. Uiteraard gaat het daarbij niet alleen om bedrijven die bij een collectief zijn aangesloten, c.q. om ANLb-deelnemers, maar om een brede vertegenwoordiging van de land- en tuinbouw.

Voor de test- en demonstratiefase is een apart plan van aanpak opgesteld. Belangrijke testvragen zijn bijvoorbeeld:

- Biedt het menu aan eco-activiteiten zoals ontwikkeld in de pilot voldoende keuzevrijheid om op alle bedrijven een evenwichtig pakket te kiezen? Zo nee, welke (typen) activiteiten ontbreken?
- Is de definitie van de activiteiten voldoende helder en operationeel?
- Is de waardering in punten en euro's redelijk en stimulerend?
- Werken de bonussen stimulerend, c.q. zoals ze zijn bedoeld?
- Wordt het puntensysteem uit de pilot als eenvoudig, uitlegbaar en inpasbaar ervaren? Is het onderscheid met het LNV-systeem duidelijk? En komt de beoogde meerwaarde ten opzichte van het LNV-systeem (o.a. regionaal maatwerk, prestatieprikkels) voldoende uit de verf?
- Meer specifiek: welke sturingsfactoren zijn succesvol, welke niet?
- Werkt de rekentool goed? Is hij voldoende gebruiksvriendelijk? Is er assistentie nodig om hem goed in te vullen?
- Is er sprake van een positief verband tussen de puntenscore en de score op een selectie van kritische prestatie-indicatoren (KPI's)?
- Is de verhouding/afstemming tussen eco-regeling, conditionaliteiten en ANLb helder en werkbaar?
- Welke randvoorwaarden zijn vereist om deze systematiek in praktijk te kunnen brengen? (denk aan gecombineerd datagebruik, kaartmateriaal, uitrol verantwoord vertrouwen etc.)

Bijlage 1. Keuzemenu eco-activiteiten

GRASLANDMAATREGELEN (incl. maïs)	
<p>1. Beperking N-kunstmestgift (in kg/ha aan zuivere stikstof; maatregel op bedrijfsniveau voor alle hectares grasland).</p> <p>Prestatieniveaus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tot 100 kg/ha (veen, zand en löss) resp. 180 kg/ha (klei) • Tot 75 kg/ha (veen, zand en löss) resp. 150 kg/ha (klei) • Tot 50 kg/ha (veen, zand en löss) resp. 120 kg/ha (klei) • Tot 0 kg/ha (alle grondsoorten) <p>De prestatieniveaus zijn berekend op basis van de gebruiksnormen voor de verschillende grondsoorten. Controle vindt plaats aan de hand de graslandkalender en de begin- en eindvoorraden plus aankoop van kunstmest op het bedrijf.</p>	
<p>2. Aanleg groeitrappen in het voorjaar</p> <p>Voorwaarden: vroeg beweiden en eerste snede in minimaal tweemaal maaien met minimaal een week ertussen. Er zijn twee prestatieniveaus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Start beweiding bij voldoende draagkracht en voor 10 april (bij ongunstige weersomstandigheden maximaal een week later). • Zoals bij 1 punt én voorjaarsnede in min. 2 keer maaien met min. 1 week ertussen. Per maaibeurt moet minimaal 20% van de maaipercelen niet worden gemaaid. <p>Startdatum beweiding: registratie op graslandkalender.</p>	
<p>3. Beperking uitrijperiode kunstmest in het najaar</p> <p>Prestatieniveaus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Niet uitrijden na 15 aug. (veen, zand) resp. 1 september (klei). • Niet uitrijden na 1 aug. (veen, zand) resp. 15 augustus (klei). <p>Controle aan de hand van een graslandkalender in combinatie met fysieke controle in het veld.</p>	
<p>4. Geen bemesting van maïs op gescheurd grasland (kunstmest + dierlijke mest)</p> <p>Maïs op gescheurd grasland wordt gedurende het gehele jaar niet bemest. Het is hierbij wenselijk om in het najaar of zelfs de winter te ploegen ('wintervoorploegen', waarmee nu een pilot loopt in Drenthe), zodat de stikstof bijtijds beschikbaar komt. Controle op basis van een bedrijfsbemestingsplan. De maatregel geldt alleen voor de gewascodes voor (diverse typen) maïsland.</p>	
<p>5. Beperken N-bodemoverschot (op basis van de Kringloopwijzer)</p> <p>Op basis van de WUR-publicatie "Doelwaarden op bedrijfsniveau voor KPI's biodiversiteitsmonitor" (2019) hanteren we als streefwaarden voor het N-bodemoverschot per ha voedergrassen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Klei: 170 kg N/ha 2. Veen: 330 kg N/ha (incl. mineralisatie) resp. 140 kg/ha (excl. mineralisatie) 3. Zand: 140 kg N-overschot per ha <p>We hanteren per grondsoort de volgende prestatieniveaus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Veen (excl. mineralisatie) en zand: 70, 100 en 140 kg/ha • Klei: 100, 130 en 170 kg/ha. <p>We gebruiken de pilot om deze KPI beter handen en voeten te geven en een betrouwbare manier te vinden om N-verlies en N-vastlegging in de bodem te berekenen.</p>	

6. Minder eiwit voeren (ureumgehalte melk, jaargemiddelde).

Prestatieniveaus:

- Ureumgetal lager dan 25
- Lager dan 23
- Lager dan 21
- Lager dan 19.

Controle vindt plaats op de ureumgehalten die de melkfabriek doorgeeft. Alternatief is dat de gegevens direct uit ZNET of Melkweb (machtiging nodig) worden gehaald.

7. Langjarig grasland

De invulling van deze maatregel verschilt van die van de gelijknamige maatregel in de LNV-lijst. Dit is een perceelsgebonden maatregel, gestaffeld naar de duur van de instandhouding. We onderscheiden drie prestatieniveaus naar rato van de leeftijd van het grasland (kan per perceel verschillen):

- 5-10 jaar
- 11-15 jaar
- Meer dan 15 jaar

Voorwaarden:

- Het perceel is minimaal vijf jaar grasland (zonder graslandvernieuwing door middel van grondbewerking of doodspuiten en herinzaai).
- Doorzaaien is toegestaan mits de graszode niet kapot wordt gemaakt.
- Alleen pleksgewijze chemische onkruidbestrijding toegestaan (max. 10% van de oppervlakte).

Gewascodes: 265 (grasland blijvend) of 331 (grasland natuurlijk). Terugkijken in perceelsregister, teller bijhouden die aan GDI wordt toegevoegd (aantal jaren blijvend, maximaal 5 jaar terugkijken). Nu RVO niet met terugwerkende kracht blijkt te gaan tellen, moeten we het in de pilot doen met de opgave van de deelnemer.

8. Extra lang beweiden (alle rundvee)

Ook de invulling van deze maatregel verschilt van die van LNV. Voor melkvee onderscheiden we vier prestatieniveaus:

- 1.000 – 1.500 uur
- 1.501 – 2.000 uur
- 2.001 – 2.500 uur
- Meer dan 2.500 uur

Overige voorwaarden:

- Voor alle niveaus geldt dat er minimaal 180 dagen per jaar moet worden beweid.
- Deelname aan een door de minister goedgekeurd certificeringssysteem (St. Weidegang).

Voor niet-melkvee (vleesvee, jongvee, droge koeien) geldt de voorwaarde van volledige beweiding (dag en nacht), minimaal in de periode van 1 mei – 1 okt. voltijds beweiding.

Controle vindt in dit geval plaats op basis van de opgave door de veehouder.

9. Handhaven of creëren van hoog waterpeil in combinatie met waterinfiltratiesystemen op veengrond in de zomer

Een hoog (grondwater)peil in de zomer gaat bodemdaling en CO₂-emissie tegen en is gunstig voor de biodiversiteit. Omdat het grondwaterpeil in de zomer maar een zwakke correlatie heeft met het sloot-/polderpeil (in het midden van het perceel zakt het in droge perioden diep uit), kunnen we het slootpeil hier niet goed als maatstaf gebruiken. Daarom koppelen we deze maatregel aan het aantal hectares waarop enige vorm van waterinfiltratie plaatsvindt:

<p>onderwaterdrainage, peilgestuurde of drukdrainage en/of greppelinfiltratie. Controle op basis van meldingsplicht veehouder.</p>
<p>10. Gebruik ruige mest, compost etc.</p> <p>Deze maatregel is sinds kort ook een bodemmaatregel in het ANLb (het was al veel langer een weidevogelmaatregel), maar dan alleen in begrensde gebieden. Voorwaarden:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Opbrengen van ruige stalmest, compost, champost en/of Bokashi is verplicht. Voor het uitrijden gelden de toegestane periodes uit de mestwetgeving. • Voor de aanvoer van vaste mest (mestcodes 10 (rundvee), 61 (geit), 56 (schaap) en 25 (paard)) geldt een maximum van 5 ton/ha bedrijfsbreed. • Voor de aanvoer van compost, champost en Bokashi (mestcode 111) geldt een maximum van 10 ton/ha bedrijfsbreed. • Eventueel: maximaal 50% van de hoeveelheid fosfaat die het bedrijf mag aanvoeren komt in aanmerking voor vergoeding. • Het uitrijden vindt plaats volgens de geldende wet- en regelgeving. <p>Voor aangevoerde mest is de puntentoekening hoger dan die voor mest van het eigen bedrijf.</p>
<p>11. Gebruik van mestsoorten uit andere stalsystemen (gebruik gescheiden fracties)</p> <p>Bedrijven maken een bemestingsplan voor al hun percelen. Door het inzichtelijk maken van het bemestingsplan, en daarop te vertrouwen, moet de boer kunnen aantonen dat er daadwerkelijk geen drijfmest is toegepast op (een gedeelte van) zijn areaal.</p> <p>Voorwaarden:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Het gaat om het gebruik van mestsoorten die het resultaat zijn van mestscheiding aan de bron (ondersteunen met een bewijs van de toegepaste staltechniek). - Aanwending van deze mestsoorten vindt plaats op minimaal 10% van de betaalde oppervlakte. <p>Deze vormen tellen niet mee:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Gescheiden drijfmest (anaeroob rottingsproces heeft al plaatsgevonden). - Digestaat (anaeroob rottingsproces heeft al plaatsgevonden). - Toepassing van ruige mest, bokashi en compost (valt onder maatregel 10). <p>Prestatieniveaus:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 10-25% van de bedrijfsoppervlakte • 25-50% van de bedrijfsoppervlakte • Meer dan 50% van de bedrijfsoppervlakte.
<p>12. Beperken uitstoot van broeikasgassen (kg CO₂-equivalenten per ha)</p> <p>Om intensiveringsprikkelers te vermijden hebben we hebben gekozen voor CO₂/ha, maar Duurzame Zuivelketen en Planet Proof hanteren een maximum per kg melk: 1.200 resp. 1.100 (topniveau) kg CO₂-eq. per ton meetmelk. Wel wordt bij PP ook de uitstoot per ha berekend en geregistreerd. De norm van 1.100 kg per ton melk komt ongeveer overeen met een gemiddelde emissie van 21.500 kg per ha. Omdat extensieve bedrijven en bedrijven op veen hierbij relatief slecht scoren, is bij Planet Proof een rekenfactor ingebouwd om de CO₂-emissies uit veengrond te verdisconteren. Hierbij wordt uitgegaan van 350 kg CO₂-eq. per ton meetmelk voor elke hectare veengrond, waardoor de norm voor veengrond hoger uitkomt. Ook geldt in Planet Proof een uitzondering voor het voldoen aan de norm voor bedrijven met meer dan 10% bestaand extensief kruidenrijk grasland.</p> <p>De WUR-publicatie <i>“Doelwaarden op bedrijfsniveau voor KPI’s biodiversiteitsmonitor”</i> (2019) adviseert als streefwaarden:</p>

- Zand en klei: 970 kg per ton meetmelk (ongeveer 19.000 kg/ha)
 - Veen: 1270 kg per ton meetmelk (ongeveer 25.000 kg/ha).
- Hierbij hebben we de twee prestatieniveaus geformuleerd:
- 19.000 – 22.000 kg/ha (klei en zand) resp. 25.000 – 28.000 kg /ha (veen)
 - Minder dan 19.000 kg/ha (klei en zand) resp. 25.000 kg/ha (veen).

Controle aan de hand van de Kringloopwijzer. Controle vindt plaats aan de hand van het drie-jaargemiddelde, startend met het jaargemiddelde van het voorgaande jaar. Bij gemengde bedrijven vindt er een omrekening plaats naar alleen de melkveetak.

13. Inzet baggerspuit

Staffeling puntentoekenning:

- 25-50% van de sloten gebaggerd
- 50-75% van de sloten gebaggerd.

Voorwaarden:

- Jaarlijks is op minimaal 25% tot maximaal 75 % van de sloten onder beheer.
- Bagger wordt vanuit een waterelement op aangrenzende landbouwgrond gespoten.
- Er komt geen bagger terecht in de slootkant (minimaal 1,5 m uit de kant deponeren)
- Uitvoering voor 15 augustus
- Er wordt niet gezogen binnen 60 cm vanaf de waterlijn.
- De zuigkop van de baggerpomp wordt ieder jaar zoveel mogelijk door dezelfde vore getrokken in de sloot.
- De sloot is minimaal 2 meter breed en loopt tijdens het baggeren niet droog.
- Er wordt gebaggerd in mozaïekvorm, dus niet alles tegelijk.

Deze maatregel geldt voor sloten langs alle typen cultuurgrond.

14. Ecologisch slootschonen

Staffeling puntentoekenning:

- Jaarlijks wordt 25-50% van de sloten ecologisch geschoond.
- Jaarlijks wordt 50-75% van de sloten ecologisch geschoond.

Voorwaarden:

- De sloot wordt ecologisch geschoond. Bij het slootschonen wordt gebruik gemaakt van een maaikorf of een ecoreiniger. Andere slootreinigingsapparatuur kan ook gebruikt worden mits het bodemprofiel inclusief de wortels van waterplanten in de sloot niet beschadigd wordt.
- Schonen in vakken van minimaal 15 m of eenzijdig
- Tussen 15 juni tot 1 december is tussen 25% en 75% geschoond.
- Eventueel snoeiafval is verwijderd of op rillen gelegd
- Het slootvuil wordt afgevoerd of verwerkt op het naastgelegen perceel d.m.v. bijvoorbeeld een wallenfrees.

Deze maatregel geldt voor sloten langs alle typen cultuurgrond.

15. Kruidenrijke bufferstrook langs grasland

Met deze maatregel wordt een plus gezet op de verplichtingen vanuit het 7^e Actieprogramma en de conditionaliteit. Definitie:

- De kruidenrijke bufferstrook ligt langs een graslandperceel en langs een watervoerende sloot, een landschapselement of een natuurgebied (de laatste twee elementen zijn een toevoeging aan de LNV-lijst).
- De kruidenrijke bufferstrook ligt niet langs een waterloop waar een 5 m brede bufferstrook vereist is.
- De kruidenrijke bufferstrook is minimaal 3 m breed.
- Op de bufferstrook wordt geen gebruik gemaakt van chemische gewasbeschermingsmiddelen, biociden en meststoffen.
- Van 1 april tot 1 oktober bestaat minimaal 25% van de bedekking uit duidelijk zichtbare kruiden en vlinderbloemigen. Gras, kruiden en vlinderbloemigen zijn gelijkmatig verspreid over de bufferstrook aanwezig.

Gewascodes:

- 333 Rand, grenzend aan blijvend grasland of een blijvende teelt, hoofdzakelijk bestaand uit blijvend gras
- 334: Rand, grenzend aan bouwland, hoofdzakelijk bestaand uit blijvend gras
- 344: Rand, grenzend aan blijvend grasland of een blijvende teelt, hoofdzakelijk bestaand uit een ander gewas dan gras
- 370: Rand, grenzend aan blijvend grasland of een blijvende teelt, hoofdzakelijk bestaand uit tijdelijk grasland
- 337: Bufferstrook, rand (inclusief eventuele oevervegetatie)

16. Soortenrijk productiegrasland

We onderscheiden drie varianten:

- a. Gras-klavermengsel. Deze variant staat ook op de LNV-lijst, de twee volgende niet.
- b. Gras met minimaal vier vlinderbloemigen.
- c. Gras met minimaal 8 kruiden, waarvan minimaal 4 vlinderbloemigen.

Gewascodes: 265 (blijvend grasland) of 266 (tijdelijk grasland).

Voorwaarden varianten a en b (gras-klavermengsel en gras-vlinderbloemigenmengsel):

- Van 1 april tot 1 oktober bestaat minimaal 25% van de bedekking uit gras en minimaal 25% uit klaver/vlinderbloemigen.
- Van 1 april tot 1 juli bestaat de oppervlakte van het betreffende perceel voor minimaal 90% uit gras-klaver of gras met vlinderbloemigen.

Voorwaarden variant c (grasland met kruiden en vlinderbloemigen):

- Geen monocultuur productief grasland.
- Kruiden verdeeld over perceel/duidelijk zichtbaar in het veld.
- Van 1 april tot 1 oktober bestaat minimaal 10% en maximaal 50% van het perceel uit kruiden.

17. Mechanisch onderwerken graszode (chemievrij en niet branden)

Voorwaarden:

- Kan alleen bij tijdelijk of blijvend grasland (codes 265 en 266)
- Onderwerken vanaf max. 6 weken voor de hoofdteelt (belangrijk is dat grond zo kort mogelijk braak ligt)
- Pleksgewijze chemische onkruidbestrijding is toegestaan (max. 10% van oppervlakte).
- Minimale bedekking: zichtbare bedekking (geldt voor de graszode vóór onderwerken).

18. Chemievrij grasland (bepaling geldt voor gehele graslandareaal)

Geen gebruik van bestrijdingsmiddelen op het gehele graslandareaal van het bedrijf, ook niet pleksgewijs.

Controle aan de hand van het logboek dat boeren en loonwerkers in het kader van de spuitlicentie moeten bijhouden, waarin de toegepaste chemische middelen worden geregistreerd. De bespoten oppervlakte en de dosering moeten overeenstemmen met de aankopen. Dit logboek zou (digitaal) moeten voldoen als borging.

19. Teelt van maïskolvenschroot (MKS)

MKS is een krachtvoer-achtig alternatief voor de reguliere snijmaïsteelt. In dit geval worden alleen de kolven geoogst en blijven alle plantresten (stengel en blad) versnipperd op het land achter, waar ze als groenbemester dienen. Controle: fysiek.

20. Instandhouding niet-productieve oppervlakte (bijv. houtopstanden, rietland, poelen, beheerde bufferstroken en akkerranden, groene braak)

Als niet-productieve elementen gelden (NB: voor grasland en bouwland):

- a. De houtopstanden heg, haag en struweel.
- b. Overige houtige landschapselementen.
- c. Groene braak (volvelds of randen).
- d. Kruidenrijke bufferstrook langs bouwland.
- e. Beheerde akkerrand, keverbank etc.
- f. Water- en moeraselementen zoals poelen, rietlanden/rietkragen en natuurvriendelijke oevers.

Ecologisch beheerde sloten vormen een aparte maatregel (nr. 14).

De puntentoekenning vindt plaats per ha, maar stijgt met de bedekkingsgraad aan niet-productieve oppervlakte:

- 1-3% bedekking
- 3-5% bedekking
- Meer dan 5% bedekking.

Voorwaarden categorie a (heg, haag en struweel):

- Het gaat om een lijnvormig element met een aaneengesloten opgaande begroeiing van inheemse struiken, zonder voorkomen van bomen of uitheemse soorten. Het element is gelegen op landbouwgrond of grenst direct aan landbouwgrond.
- De landbouwer houdt het element gedurende het gehele kalenderjaar in stand.
- Het instandhouden vindt plaats door periodiek te snoeien of te knippen, zodat de begroeiing bestaat uit alleen opgaande begroeiing.
- Het element wordt gevrijwaard van beschadigingen door vee of door veldwerkzaamheden.
- Er vindt geen bemesting of onkruidbestrijding plaats (behalve plaatselijk tegen probleemsoorten) en er wordt geen sloopvuil, maaisel etc. gedeponed.

Voorwaarden categorie b (overige houtige elementen):

- Het element is gelegen op landbouwgrond of grenst direct aan landbouwgrond.
- De landbouwer houdt het landschapselement gedurende het gehele kalenderjaar in stand.
- Jaarlijks wordt minimaal 5% en maximaal 40% van de oppervlakte gekapt, geknot of gedund.
- Het element wordt gevrijwaard van beschadigingen door vee of door veldwerkzaamheden.
- Er vindt geen bemesting of onkruidbestrijding plaats (behalve plaatselijk tegen probleemsoorten) en er wordt geen sloopvuil, maaisel etc. gedeponed.

Voorwaarden categorie c (groene braak)

- De landbouwer teelt een gewas uit de gewassenlijst 'groene braak' (zie onder) als hoofdteelt op een niet-productieve akker of een akkerrand van minimaal drie meter breed. De rand ligt niet langs een waterloop waar een bufferstrook van 5 m verplicht is.
- Van 15 maart tot 15 november bestaat de oppervlakte gedurende tenminste twee maanden voor minimaal 80 procent uit het aangegeven gewas.
- Er wordt geen gebruik gemaakt van bemesting en chemische gewasbeschermingsmiddelen of biociden op het perceel.
- Beweiden en/of oogsten is niet toegestaan.

Gewaslijst:

- Drachtplanten (mengsel van minimaal drie uit de volgende lijst: karwij, koriander, wilde peen, duizendblad, goudsbloem, korenbloem, cichorei, zonnebloem, komkommerkruid, slangenkruid, phacelia, gele mosterd, gewone rolklaver, luzerne, witte honingklaver, esparcette, rode klaver, voederwikke, lijnzaad/vlas, malva, klaproos, boekweit, juffertje in 't groen, smalle weegbree of inkarnaatklaver
- Overige groenbemesters (niet-vlinderbloemige)
- Overige groenbemesters (vlinderbloemige)
- Raketblad
- Afrikaantjes
- Agrarisch natuurbeheermengsel.

Voorwaarden categorie d (kruidenrijke bufferstrook langs bouwland):

- De landbouwer beheert een kruidenrijke bufferstrook die minimaal drie meter breed is en minimaal een meter breder is dan de bufferstrook die op basis van de conditionaliteit (GLMC4) verplicht is. De rand ligt niet langs een waterloop waar een bufferstrook van 5 m verplicht is.
- De bufferstrook ligt op of langs bouwland, met uitzondering van tijdelijk grasland, en ligt langs een watervoerende sloot.
- Er wordt op de bufferstrook geen gebruik gemaakt van bemesting en chemische gewasbeschermingsmiddelen of biociden.
- Beweiden en/of oogsten is niet toegestaan.

Van 1 april tot 1 oktober bestaat minimaal 25% van de bedekking uit duidelijk zichtbare kruiden en vlinderbloemigen. Gras, kruiden en vlinderbloemigen zijn gelijkmatig verspreid over de bufferstrook aanwezig.

Voorwaarden categorie e (beheerde akkerrand, keverbank etc.)

- Minimaal 90% van de oppervlakte bestaat van 1 juni tot 15 augustus uit een combinatie van gras, granen (niet zijnde maïs of graanstoppel), ingezaaide kruiden, eiwitgewassen (luzerne, rode klaver), groene braak of een combinatie van deze, maar nooit uit enkel granen. Een deel van de grassen en kruiden mogen worden gemaaid en afgevoerd.
- De rand wordt niet bemest, bespoten en/of beweid en er wordt geen slootvuil of bagger in de rand gedeponeed.
- Een keverbank wordt aangelegd midden in het perceel, minstens 6 m vanaf de perceelsrand. In het eerste jaar na het zaaien wordt de keverbank een- of tweemaal gemaaid; het maaisel
- wordt afgevoerd (op 10 cm hoogte).

Voorwaarden categorie f (rietkragen, rietland, poelen, natuurvriendelijke oevers):

- Het element is gelegen op landbouwgrond of grenst direct aan landbouwgrond.
- De landbouwer houdt het landschapselement gedurende het gehele kalenderjaar in stand.
- Het element wordt gevrijwaard van beschadigingen door vee of door veldwerkzaamheden.
- Er vindt geen bemesting of onkruidbestrijding plaats (behalve plaatselijk tegen probleemsoorten) en er wordt geen slootvuil, maaisel etc. gedeponeed.

- Rietland: jaarlijks wordt minimaal 25% en maximaal 75% van de oppervlakte gemaaid en afgevoerd, en wel in de in de periode 1 september tot 1 maart.
- Poelen: jaarlijks wordt minimaal 5% en maximaal 35% van de oppervlakte in de periode van 15 augustus tot 15 oktober geschoond en gemaaid. Maaisel en snoeiafval worden verwijderd.
- Natuurvriendelijke oevers: minimaal 25% tot maximaal 75% van de eenheid of van het leefgebied onder beheer wordt jaarlijks gemaaid tussen 1 augustus en 30 november.

21. Natte teelten

Voorwaarden:

- De landbouwer teelt een of meer van de volgende gewassen als hoofdgewas met een zichtbare bedekking: azolla, cranberry, lamsoor, lisdodde, riet, wilde rijst of zeekraal.
- De teelt vindt plaats op areaal dat tussen 2015 en 2022 werd aangemerkt als landbouwareaal.
- De landbouwer oogst het gewas ten minste eenmaal per kalenderjaar.

22. Instandhouding kleinschalig landschap

Voorwaarden:

- Het topografische perceel is kleiner dan 2 ha en is voor 60% omzoomd door houtige of waterige landschapselementen.
- Het perceel kan uit zowel grasland als bouwland bestaan.

Controle: de oppervlakte van het perceel is bekend, de omzoming met landschapselementen is straks ook bekend uit de landschapselementen-laag in het perceelsregister.

Deze maatregel geldt voor alle typen grasland en bouwland.

23. Instandhouding microreliëf

Voorwaarden:

- Het gaat om hoogteverschillen van minimaal 25 cm op microniveau (dus geen hoogteverschil als gevolg van een hellend gelegen perceel) dat bijvoorbeeld bekend staat onder de regionale streeknamen 'poffertjesland', 'kadetjesland', hobbeltjes-bobbeltjes-land etc.
- De grondgebruiker draagt er zorg voor dat er geen wijzigingen worden aangebracht in het microreliëf. Egaliseren is bijvoorbeeld niet toegestaan.
- Pluspakket: daarnaast worden geen werkzaamheden verricht die een wijziging tot gevolg hebben van de topografische kavel- en perceelstructuur, de bodemstructuur, het bodemprofiel en het sloten- en greppelpatroon.

Controle met satelliet, geotag-foto's of drone (hoogtemeting).

NB: de maatregelen 14 (slootschonen), 20 (niet-productief) en 22 (kleinschalig landschap) gelden voor grasland én bouwland. Om dubbeling te voorkomen zijn ze in de bouwlandlijst weggelaten.

BOUWLANDMAATREGELEN

1. Teelt van rustgewassen als hoofdteelt

Voorwaarden:

- De landbouwer teelt een gewas uit onderstaande gewassenlijst als hoofdgewas (conform de gecombineerde opgave) met een zichtbare bedekking.
- Het aandeel rustgewassen in het bouwplan is minimaal 20% van het bouwlandareaal op het bedrijf.
- Het aandeel rustgewassen kent drie prestatieniveaus: 21-35%, 36-50% en meer dan 50% van het areaal bouwland op het bedrijf.

Lijst toegestane gewassen

Wintergerst (235)
 Zomergerst (236)
 Graszaad (1921)
 Haver (238)
 Hennepvezel (944)
 Karwijzaad (246)
 Winterkoolzaad (1922)
 Zomerkoolzaad (1923)
 Lijnzaad (666)
 Luzerne (258)
 Raapzaad (664)
 Rogge (237)
 Sorghum (3519)
 Wintertarwe (233)
 Zomertarwe (234)
 Teff (3812)
 Triticale (314)
 Vezelvlas (3736)
 Peterselie (1037)
 Blauwmaanzaad (247)
 Rode klaver (799)
 Witte klaver (3524)
 Miscanthus (516)
 Spelt (382)
 Quinoa (1022)
 Overige granen (2652)

2. Teelt van stikstofbindende (eiwit)gewassen als hoofdteelt

Voorwaarde:

- De landbouwer teelt een gewas uit onderstaande gewassenlijst als hoofdgewas (conform de gecombineerde opgave) met een zichtbare bedekking.

Lijst toegestane gewassen

Bruine bonen (242)
 Tuinbonen (853 en 854)
 Veldbonen (311)
 Erwten (244 en 308)
 Esparcette (801)
 Kapucijners en grauwe erwten (241)
 Klaver (witte en rode) (799 en 3524)
 Klaver, inkarnaat (3511)
 Klaver, Perzische (3515)

Klaverzaad (804)
 Linzen (PM)
 Lupinen (663)
 Luzerne (258)
 Peulen (2747)
 Pronkbonen, productie- en zaden en opkweekmateriaal (2751 en 2752)
 Rolklaver (800)
 Sojabonen (665)
 Stamsperziebonen (2779)
 Stoksnijbonen en stokslabonen, productie- en zaden en opkweekmateriaal (2981 en 2782)
 Voederwikke (803)
 Bonte Wikke (802)
 Overige vlinderbloemige groenbemesters (426)
 Peulen, zaden en opkweekmateriaal (2748)

3. Teelt van meerjarige gewassen

Voorwaarden:

- De landbouwer teelt een gewas uit onderstaande gewassenlijst als hoofdteelt met een zichtbare bedekking.
- De activiteit is subsidiabel vanaf het tweede jaar, waarbij het gewas ook in het voorgaande jaar als hoofdteelt is geteeld en aaneengesloten op het perceel staat.

Lijst toegestane gewassen

Luzerne (258)
 Miscanthus (516)
 Zonnekroon (656)
 Graszaad (383)
 Engels raaigras (3506)
 Rietzwenkgras, industrie + overig (3507 en 3805)
 Veldbeemdgras (3523)
 Beemdlangbloem (3501)
 Festulolium (3509)
 Italiaans raaigras (3512)
 Roodzwenkgras (3808)
 Timothee (3522)
 Westerwolds raaigras (3513)

4. Strokenteelt

Voorwaarden:

- Het perceel landbouwgrond bestaat uit minimaal vijf stroken van minimaal drie en maximaal 24 meter breed.
- De landbouwer teelt een combinatie van minimaal vijf gewassen als hoofdteelt met een zichtbare bedekking, waarvan tenminste twee productieve gewassen en één rustgewas uit de lijst met rustgewassen bij bouwlandmaatregel 1.
- Toegestaan zijn: een strook met struiken en bomen waaronder boslandbouw is toegestaan en/of een strook met landschapselementen, met uitzondering van sloten.
- Een strook met blijvend grasland is uitgesloten.

Er zijn twee prestatieniveaus:

- Stroken van 3 – 12 m breed
- Stroken van 12-24 m breed

De strookbreedte hangt deels samen met de gewasdiversiteit van de stroken. Hiervoor bestaat een aparte maatregel (10).

5. Toepassen mengteelt

Een mengteelt is iets anders dan een combinatieteelt: bij mengteelt gaat het om twee of meer gelijkwaardige gewassen als hoofdteelt, bij combinatieteelt om onderzaai van een vanggewas in de hoofdteelt, waardoor het perceel direct is voorzien van een vanggewas na de oogst (= maatregel 6).

Voorwaarden:

- Mengteelt van twee of meer gewassen als hoofdgewas (zichtbare bedekking).
- Minimale mengverhouding:
 - bij twee gewassen: kleinste aandeel minimaal 20%;
 - bij drie of meer gewassen: kleinste aandeel minimaal 10%.
- Mengverhouding aan te tonen op basis van de percentages van de adviesnorm aan zaaizaad per hectare, desgevraagd aan de hand van etiketten (3 jaar bewaren op bedrijf).

6. Onderzaai vanggewas

Voorwaarden:

- De landbouwer teelt een vanggewas uit onderstaande gewassenlijst als onderzaai in combinatie met de hoofdteelt, zodat dit leidt tot zichtbare bodembedekking direct na de oogst van de hoofdteelt.
- De hoofdteelt en de onderzaai zijn verschillende gewassen.
- Tot ten minste 1 december bestaat de oppervlakte van het betreffende perceel voor minimaal 80 procent uit het aangegeven vanggewas.

Lijst van toegestane gewassen

Beemdlangbloem (3501)
 Bladkool (3502)
 Bladraap (3503)
 Bladrammenas (3504)
 Boekweit (3510)
 Deder (3505)
 Engels raaigras (3506)
 Esparcette (801)
 Ethiopische mosterd (3507)
 Phacelia (3508)
 Festulolium (3509)
 Gele mosterd (428)
 Italiaans raaigras (3512)
 Japanse haver (670)
 Klaver, Alexandrijnse (3500)
 Klaver, inkarnaat (3511)
 Klaver, Perzische (3515)
 Klaver, rode (799)
 Klaver, witte (3524)
 Lupinen, niet bittere- (663)
 Luzerne (258)
 Niger (3514)
 Overige vlinderbloemige groenbemesters (426)
 Rietzwenkgras, anders dan voor industrie gras (3807)

Rolklaver (800)
 Roodzwenkgras (3808)
 Sarepta mosterd/Caliente (3517)
 Seradelle (3518)
 Soedangras/Sorghum (3519)
 Spurrie (3520)
 Timothee (3522)
 Veldbeemdgras (3523)
 Westerwolds raaigras (3513)
 Wikke, bonte (802)
 Wikke, voeder- (803)
 Zonnebloemen (515)
 Zwaardherik (669)

7. Vroege oogst rooigewassen

Voorwaarden:

- De landbouwer teelt een gewas uit onderstaande gewaslijsten als hoofdteelt met een zichtbare bedekking.
- De landbouwer oogst het betreffende gewas vóór 1 september (variant a) resp. 1 november (variant b).

Toegestane gewassen variant a: rooien voor 1 september

Consumptieaardappelen (2014)
 Zetmeelaardappelen (2017)
 Bospeen (2717)
 Rode biet (2741)
 Sjalotten (1934)
 Waspeen (2783)
 Zaaiui, rood en geel (6660 en 6664)
 Zomerprei (2801)

Toegestane gewassen variant b: rooien voor 1 november

Suikerbiet (256)
 Cichorei (511)
 Knolselderij, productie- en zaden en opkweekmateriaal (2725 en 2726)
 Stoppelknollen (3521)
 Voederbiet (257)
 Winterpeen (2785)
 Witlofwortel (2787)

8. Teelt van diepwortelende gewassen

Voorwaarde:

- De landbouwer teelt een gewas uit onderstaande lijst als hoofdteelt met een zichtbare bedekking.

Toegestane gewassen

Bladkool (3502)
 Bladraap (3503)
 Bladrammenas (3504)
 Cichorei (511)
 Gele mosterd (428)
 Hennepvezel (944)

Italiaans raaigras (3512)
 Karwijzaad (246)
 Rode klaver (799)
 Winterkoolzaad (1922)
 Zomerkoolzaad (1923)
 Lijnzaad (666)
 Luzerne (258)
 Miscanthus (516)
 Raapzaad (664)
 Rietzwenkgras (3805 en 3807)
 Sorghum (3519)
 Vezelvas (3736)
 Wortelpeterselie (1036)
 Peterselie (1037)

9. Teelt van gewassen met een gunstige wortel-spruitverhouding

Voorwaarde:

- De landbouwer teelt een gewas uit onderstaande lijst als hoofdteelt met en zichtbare bedekking.

Toegestane gewassen

Miscanthus (516)
 Hennepvezel (944)
 Vezelvas (3736)

10. Index gewasdiversiteit

Omdat grote bedrijven sowieso vaak meer gewassen hebben dan kleine bedrijven, wordt de gewasdiversiteit uitgedrukt in een getal dat is gewogen op basis van de teeltoppervlakte per gewas: het aantal gewassen gedeeld door de beteelde oppervlakte. Deze index is te berekenen aan de hand van de gecombineerde opgave. Het gaat om een bedrijfsmaatregel.

Er zijn drie prestatieniveaus:

- 0,05 – 0,07
- 0,07 – 0,10
- > 0,10

11. Vanggewas-plus

Het gaat om plussen op de conditionaliteit (verplicht vanggewas), en wel in drie varianten:

- Langere duur van de instandhouding
- Natuurvriendelijke samenstelling van het mengsel
- Combinatie van vanggewas met graan- of hennepstoppel

Voorwaarden bij variant a:

- Bedekt houden percelen tot 15 februari met een vanggewas dat blijft overstaan.
- Op basis van gewassenlijst vanggewassen (zie maatregel 6).
- De maatregel wordt toegepast op minimaal 10% van bedrijfsoppervlakte.
- Gedurende de aanwezigheid van het vanggewas wordt een rustperiode aangehouden. In deze periode vinden geen bewerkingen plaats.
- Alleen pleksgewijze chemische onkruidbestrijding is toegestaan (max. 10% van oppervlakte).

Toegestane gewassen

Identiek aan de gewassen bij maatregel 6 (onderzaai vanggewas).

Voorwaarden bij variant b:

- Op minimaal 10% van het bedrijfsoppervlak wordt een mengsel van groenbemesters ingezaaid. Het mengsel bestaat uit minimaal 6 soorten uit de lijst met vanggewassen bij maatregel 6 (onderzaai vanggewas).
- Het groenbemestermengsel is minimaal 8 weken aanwezig.

Voorwaarden bij variant c:

- Groenbemester en stoppel (graan of hennepstoppel) worden geteeld in een verhouding van 80%-20% (op perceelsniveau).
- De stoppel is aanwezig van 1 november tot 15 maart van het volgende jaar.
- Groenbemester:
 - a. Variant 1 oktober - 15 maart: de oppervlakte bestaat uit zomergraan, wintergraan, bladrammenas of een combinatie van deze gewassen.
 - b. Variant 1 oktober - 1 februari: de oppervlakte bestaat uit een geschikt vanggewas of een mengsel daarvan: bladrammenas, boekweit, Japanse haver, klaver, luzerne, koolzaad, mosterd, phacelia, wikke en/of winterrogge.
- Er wordt een rustperiode in acht genomen van 1 november tot 15 maart het volgende jaar. In de rustperiode vinden in de beheereenheid geen bemesting, beweiding of andere bewerkingen plaats.
- Pleksgewijze mechanische of chemische onkruidbestrijding is alleen toegestaan bij haarden van akkerdistel, ridderzuring, haagwinde, heermoes, kleeftkruid, kweek, melganzevoet of Japanse duizendknoop, bijvoet en knopkruid (tot een maximum van 10% van de beheereenheid).

12. 50 tot 80% van de bedrijfsoppervlakte is jaarrond groen (bedrijfsmaatregel)

Voorwaarde: minimaal 50% van de bedrijfsoppervlakte is op 15 januari bedekt. Onder bedekking wordt verstaan een zichtbaar gewas of vanggewas, of gewasresten (bijvoorbeeld bevroren of geklepelde groenbemester en graanstoppel).

Er zijn drie prestatieniveaus:

- 51 – 70%
- 71 – 85%
- 86 – 100%

Toegestane gewassen

Identiek aan gewaslijst bij maatregel 9 (onderzaai vanggewas).

13. Aandeel niet-kerende grondbewerking of ondiepe grondbewerking

- Voorwaarden variant a (niet-kerende grondbewerking): Er vindt op minimaal x% van de bedrijfsoppervlakte een niet-kerende grondbewerking plaats. Ploegen en spitten zijn niet toegestaan.
- Voorwaarden variant b (ondiepe grondbewerking): Er wordt op minimaal x% van de bedrijfsoppervlakte tot een diepte van maximaal 15 centimeter geploegd of gebruik gemaakt van een Ecoploeg.

Aanvullende voorwaarden bij beide varianten:

- Gewasresten worden oppervlakkig verwerkt in de bodem.
- In combinatie met eenjarige hoofdteelt of bij meerjarige teelt telt alleen het eerste jaar.

Beide varianten kennen drie prestatieniveaus:

- 50 – 65% van het bouwlandareaal op het bedrijf
- 65 – 80%

- Meer dan 80%

Als een bedrijf beide technieken toepast, mogen de arealen bij elkaar worden opgeteld. De rekentool berekent hierbij automatisch de gewogen gemiddelde score.

14. Score op organische-stofbalans (kg EOS per ha per jaar)

Deze balans is voorgesteld als kritische prestatie-indicator (KPI) voor de akkerbouw. We volgen de definitie zoals die door de WUR is voorgesteld. De berekening van de effectieve organische stofaanvoer is: EOS van gewasresten + EOS in organische meststoffen en bodemverbeteraars (incl. organische mest als resultaat van scheiding op bedrijfsniveau) + EOS van groenbemester. Dit totaal wordt gedeeld door een forfaitaire aannamen voor de afbraak van EOS in de bodem van 2.000 kg/ha/jaar. De aanvoer loopt uiteen van pakweg 1.000 tot 10.000 kg OS per ha. De gegevens hiervoor moeten komen uit de GDI en uit bedrijfsboekhoudsystemen. Er is sprake van o.s.-opbouw als de balans groter is dan 1. Er zijn drie prestatieklassen:

- 1,1 – 1,5
- 1,5 – 2,0
- Meer dan 2,0

15. Teeltsysteem met vaste rijpaden

- Voor alle bewerkingen en op de gehele bedrijfsoppervlakte worden vaste rijpaden – van ca. 1,50 of 3,15 m breed – gehanteerd.
- Het teeltbed wordt onbereden tijdens het gehele teeltseizoen (bodembewerking, zaai/poot en onkruidbestrijding). Tijdens deze periode wordt constant gebruik gemaakt van hetzelfde rijpad.

Dit is een bedrijfsmaatregel. Puntentoekenning voor de gehele bedrijfsoppervlakte. Controle is via Satelliet uit te voeren, hierop zijn de rijroutes via luchtfoto's zichtbaar.

16. Kruidenrijke, chemievrije bufferzone langs waterlopen en elementen met een andere functie (bermen, natuur- en landschapselementen)

Het gaat om randen die een plus leveren op de conditionaliteit en het 7^e NAP (mest- en spuitvrije zones van 2-5 meter). Er zijn twee varianten:

- Inzaai met een gras-kruidenmengsel.
- Inzaai met een bloemrijk mengsel.

Voorwaarden:

- De bufferzone is minimaal aanwezig van 1 april tot 1 oktober.
- De bufferzone is in de periode van 1 juni tot 15 augustus begroeid met een grasmengsel dat uit minimaal 5 meerjarige kruiden bestaat. Er moet minimaal 5 kg/ha aan meerjarige kruiden worden gezaaid (variant a) of een bloemrijk mengsel (variant b).
- Tussen 1 april en 1 juli mag de rand of strook niet worden gemaaid. Tussen 1 juli en 15 oktober wordt de rand minimaal eenmaal en maximaal tweemaal gemaaid.
- Bij opheffing of vernieuwing van de rand wordt de begroeiing mechanisch (chemievrij) ondergewerkt.

Gewascodes:

- 333 Rand, grenzend aan blijvend grasland of een blijvende teelt, hoofdzakelijk bestaand uit blijvend gras
- 334: Rand, grenzend aan blijvend grasland of een blijvende teelt, hoofdzakelijk bestaand uit een ander gewas dan gras
- 370: Rand, grenzend aan blijvend grasland of een blijvende teelt, hoofdzakelijk bestaand uit tijdelijk grasland
- 337: Bufferstrook, rand (inclusief eventuele oevervegetatie)

17. Chemievrij onderwerken groenbemester

Voorwaarden:

- Gebruik van gewasbeschermingsmiddelen is niet toegestaan.
- Het vanggewas wordt (voor)bewerkt door bovengronds te rollen, klepelen, snijden of anderszins te verkleinen eventueel in combinatie met een lichte grondbewerking, zoals schijveneg of kopeg. Nadien kan er een diepere grondbewerking worden gedaan, zoals ploegen.
- Deze maatregel geldt voor de volgende vanggewassen en voor mengsels daarvan:
 - 3506 Engels raaigras
 - 3512 Italiaans raaigras
 - 3504 Bladrammenas
 - 3807 Rietzwenkgras
 - 3523 Veldbeemdgras

18. Precisie-toepassing van gewasbeschermingsmiddelen

Voorwaarden:

- Er vindt een precieze toepassing van gewasbeschermingsmiddelen plaats om zodoende het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen te reduceren. Met behulp van technische middelen wordt plaats specifiek de behoefte van het gewas gemeten, gericht de toediening wordt bepaald en er een optimale behandeling wordt uitgevoerd.
- De agrariër registreert zijn handelen d.m.v. een as-applied/taakkaart. Hierop wordt geregistreerd waar de precieze toepassing heeft plaatsgevonden, met de daarbij behorende gewenste en toegediende dosering.

19. Mechanische onkruidbestrijding

Tijdens de gehele teeltperiode vindt er enkel een mechanische vorm van onkruidbestrijding plaats. Chemische bestrijding is tijdens de gehele periode niet toegestaan. Controle vindt plaats op basis van satelliet gegevens en de spuitregistratie (aanleverplicht tijdens controle).

20. Teelt van dun gezaaid 'vogelgraan'

Deze maatregel is sinds enkele jaren een ANLb-maatregel. Doordat het een gewasmaatregel is, past hij in principe goed in de ecoregeling. Voorwaarden (identiek aan ANLb):

- Minimaal 90% van de oppervlakte van de beheereenheid bestaat van 1 juni tot 15 december uit gewas graan of gewas graanstoppel (geen maïs).
- Inzaaihoeveelheid maximaal 190 zaden per m². Inzaai op regels met een afstand van minimaal 19 cm. Voorafgaand aan de inzaai wordt geen kerende grondbewerking uitgevoerd.
- Gebruik van herbiciden volgens ANLb-protocol chemische bestrijding. Bewust gebruik van herbiciden is toegestaan in dit pakket, zodat er graan geoogst kan worden, en zodat de maatregel past binnen een gangbaar bouwplan.
- Mechanische onkruidbestrijding is na inzaaien niet toegestaan.
- Gebruik van insecticiden is niet toegestaan.
- Gebruik van sleepslang bij het uitrijden van drijfmest is niet toegestaan.
- De beheereenheid mag niet worden beweid.
- Grondbewerking na de oogst: oplichten van de grond (om waterbergend vermogen te vergroten) is toegestaan, dusdanig dat de stoppel in stand blijft.
- Gedurende de aanwezigheid van de stoppel wordt een rustperiode in aangehouden. Bewerking in de oppervlakte en bemesting zijn in de rustperiode niet toegestaan.

21. Gebruik van de arenstripper

Op basis van de Limburgse GLB-pilot, als variant op het hamster-pakket (ook nuttig voor verschillende vogelsoorten):

- Er wordt geoogst met de arenstripper.
- Het stro met de halmen blijft staan tot 25 augustus.
- Bij het afvoeren/onderwerken van het stro met halmen blijven stroken tot het voorjaar van het daaropvolgende jaar staan. Deze stroken zijn minimaal 6 meter breed en liggen niet verder dan 24 meter uit elkaar.

22. Aanleg FAB-stroken

Deze maatregel kan een invulling zijn van maatregel 16: Bloemrijke bufferstroken. Hij kan echter ook niet langs een waterloop liggen, reden waarom we hem als aparte maatregel opnemen. Voorwaarden:

- De beheereenheid bestaat uit bouwland.
- Op het perceel worden tussen en/of langs de gewassen, bloem-kruidstroken voor natuurlijke plaagbestrijders en/of bestuivende insecten aangelegd met een maximale afstand van 75 meter tussen de stroken. De stroken liggen er minimaal 1 jaar en hebben een minimale breedte van 3 meter en een maximale breedte van 6 meter.
- De akkerrand bestaat van 15 mei tot 31 december uit één van onderstaande mengsels voor natuurlijke plaagbestrijders of voor bijen. Een combinatie van stroken voor natuurlijke plaagbestrijders en bestuivende insecten is ook mogelijk: Boekweit, Korenbloem, Klaproos, Bernagie, Klein streepzaad, Gele ganzenbloem, Gewone pastinaak, Reukeloze kamille, Veldlathyrus, Gewone rolklaver, Witte klaver, Rode klaver, Knoopkruid, Gewone berenklaauw, Rode ogentroost, Muskuskaasjeskruid, Gewone margriet, Wilde peen, Gewoon duizendblad, Vertakte leeuwentand, Pinksterbloem (optioneel), Zonnebloem (lage variant; optioneel).
- Pleksgewijze mechanische of chemische onkruidbestrijding is enkel toegestaan bij haarden van akkerdistel, ridderzuring, haagwinde, heermoes, kleeftkruid, kweek, melganzevoet, Japanse duizendknoop, bijvoet en knopkruid.
- Bij meerjarige randen: maximaal 2/3 van de rand mag vanaf 1 september worden gemaaid. Zorg ervoor dat er altijd hoogte in de lengte van de sloot blijft bestaan.
- De beheereenheid mag niet worden beweide of bemest.
- De beheereenheid mag niet als wendakker worden gebruikt.

NB: de graslandmaatregelen 14 (slootschonen), 20 (niet-productief) en 22 (kleinschalig landschap) gelden voor grasland én bouwland. Om dubbeling te voorkomen zijn ze in de bouwlandlijst weggelaten. De bouwlandlijst telt daarmee feitelijk 25 in plaats van 22 maatregelen.

Bijlage 2. Puntentoekenning maatregelenmenu GLB-pilot

GRASLANDMAATREGELEN (incl. maïs)	TOT.	Kl.	Bod.	Wat.	Ls.	Biod.
1. Beperking N-kunstmestgift (punten per ha voor alle graslandhectares):						
- Tot 100 kg/ha (veen, zand en löss) resp. 180 kg/ha (klei)	2	-	-	2	-	-
- Tot 75 kg/ha (veen, zand en löss) resp. 150 kg/ha (klei)	4	1	-	3	-	-
- Tot 50 kg/ha (veen, zand en löss) resp. 120 kg/ha (klei)	6	1	-	4	-	1
- Tot 0 kg/ha (alle grondsoorten)	10	3	-	5	-	2
2. Aanleg groeitrapen in het voorjaar (punten per ha per groeitrap):						
- Prestatieniveau 1	6	-	-	-	2	4
- Prestatieniveau 2	12	-	-	-	4	8
3. Beperking uitrijperiode kunstmest in het najaar (punten per ha met uitrijbeperking):						
- Niet uitrijden na 15 aug. (veen, zand) resp. 1 september (klei)	5	-	-	5	-	-
- Niet uitrijden na 1 aug. (veen, zand) resp. 15 augustus (klei)	10	-	-	10	-	-
4. Geen bemesting van maïs op gescheurd grasland (kunstmest + dierlijke mest). Punten per ha gescheurd grasland.	15	-	5	10	-	-
5. Beperken N-bodemoverschot (Kringloopwijzer; punten voor alle beteelde hectares)						
- Prestatieniveau 1: 170 (klei) resp. 140 kg/ha (veen en zand)	4	1	1	2	-	-
- Prestatieniveau 2: 130 resp. 100 kg/ha	7	2	2	3	-	-
- Prestatieniveau 3: 100 kg resp. 70 kg/ha	10	3	3	4	-	-
6. Minder eiwit voeren (gehele bedrijf op basis van ureumgehalte melk, jaargemiddelde) (punten voor alle beteelde hectares):						
- Lager dan 25	3	1	-	1	-	1
- Lager dan 23	5	2	-	2	-	1
- Lager dan 21	8	3	-	3	-	2
- Lager dan 19	10	4	-	4	-	2
7. Langjarig/blijvend grasland (naar leeftijd; punten per ha blijvend grasland per categorie):						
- 5-10 jaar	33	10	10	7	3	3
- 11-15 jaar	38	11	11	8	4	4
- Meer dan 15 jaar	45	13	13	10	4	5
8. Extra lang beweiden (rundvee):						
- 1.000 – 1.500 uur	15	5	-	7	3	-
- 1.501 – 2.000 uur	18	7	-	8	3	-
- 2.001 – 2.500 uur	21	8	-	9	4	-
- Meer dan 2.500 uur	24	10	-	10	4	-
9. Handhaven of creëren hoog waterpeil veengrond in de zomer (punten per ha hoog peil)	50	15	10	5	5	15

10. Gebruik ruige mest, compost etc. (punten per ha met ruige mest):						
- Mest van eigen bedrijf	20	-	10	5	-	5
- Aangevoerde mest	25	-	12	7	-	6
11. Gebruik van mestsoorten uit andere stalsystemen (gebruik gescheiden fracties na mestscheiding aan de bron, punten per ha waarop aanwending plaatsvindt):						
- 10-25% van de bedrijfsoppervlakte	20	-	10	5	-	5
- 26-50% van de bedrijfsoppervlakte	25	-	12	6	-	7
- Meer dan 50% van de bedrijfsoppervlakte	30	-	15	7	-	8
12. Uitstoot van broeikasgassen (kg CO ₂ -eq./ha) (punten per bedrijf):						
- 19.000 – 22.000 kg/ha (klei en zand) resp. 25.000 – 28.000 kg /ha (veen)	200	150	30	20	-	-
- Minder dan 19.000 kg/ha (klei en zand) resp. 25.000 kg/ha (veen)	300	220	50	30	-	-
13. Inzet baggerspuit (punten per ha sloot):						
- 25-50% bedrijfsoppervlak gebaggerd	40	-	-	25	-	15
- 51-75% bedrijfsoppervlak gebaggerd	50	-	-	30	-	20
14. Ecologisch slootschonen (punten per ha sloot):						
- 25-50% bedrijfsoppervlak geschoond	40	-	8	8	4	20
- 51-75% bedrijfsoppervlak geschoond	50	-	10	10	5	25
15. Kruidenrijke randen/bufferstrook met kruiden	50	-	-	20	15	15
16. Soortenrijk productiegrasland:						
- Gras-klavermengsel	20	8	-	8	2	2
- Gras met minimaal vier vlinderbloemigen	24	8	2	8	3	3
- Gras met minimaal 8 kruiden, waarvan minimaal 4 vlinderbloemigen	30	8	2	8	6	6
17. Mechanisch onderwerken graszode	18	2	5	8	2	1
18. Chemievrij grasland (punten per ha grasland)	20	2	4	7	3	4
19. Teelt van maïskolvenschroot (MKS) als alternatief voor snijmaïs (punten per ha MKS)	15	5	10	-	-	-
20. Instandhouding niet-productieve oppervlakte: houtopstanden, akkerranden, rietland, poelen etc. (zes categorieën). Punten per ha:						
- Op 1-3% van het bedrijf	30	5	-	5	10	10
- Op 3-5% van het bedrijf	40	6	-	6	13	15
- Op meer dan 5% van het bedrijf	50	7	-	7	16	20
21. Natte teelten (punten per ha)	40	10	10	5	5	10
22. Instandhouding kleinschalig landschap/perceel (punten per ha)	40	-	-	-	20	20
23. Instandhouding microreliëf etc. (punten per ha):						
- Instandhouding microreliëf	15	2	4	2	4	3
- Idem plus instandhouding perceel- en slotenpatroon	20	2	5	2	6	5

BOUWLANDMAATREGELEN	TOT.	Kl.	Bod.	Wat.	Ls.	Biod.
1. Aandeel rustgewassen (punten per ha)						
- 21-35%	30	8	8	8	3	3
- 36-50%	40	11	11	11	3	4
- Meer dan 50%	44	12	12	12	4	4
2. Teelt van eiwithoudende/stikstofbindende gewassen (punten per ha)	18	8	5	0	2	3
3. Teelt van meerjarige gewassen/teelten (punten per ha)	35	10	10	10	3	2
4. Strokenteelt:						
- Stroken van 3 – 12 m breed	30	-	5	5	10	10
- Stroken van 12 – 24 m breed	20	-	5	5	5	5
5. Toepassen mengteelt						
- Twee gewassen	15	2	6	4	2	1
- Drie of meer gewassen	20	3	7	5	3	2
6. Onderzaai vanggewas	15	5	3	3	2	2
7. Vroege oogst rooigewassen:						
- Voor 1 september	20	5	5	5	2	3
- Voor 1 november	8	-	8	-	-	-
8. Teelt van diepwortelende gewassen	15	5	5	5	-	-
9. Teelt van gewassen met een gunstige wortel-spruitverhouding	10	5	4	1	-	-
10. Index gewasdiversiteit (aantal gewassen gedeeld door de beteelde oppervlakte; <u>punten per bedrijf</u>):						
- 0,05 – 0,07	150	-	25	25	50	50
- 0,07 – 0,10	200	-	35	35	60	70
- > 0,10	250	-	45	45	70	90
11. “Vanggewas-plus”						
- Langere duur van de instandhouding (15 feb.)	25	5	8	8	2	2
- Natuurvriendelijke samenstelling van het mengsel	23	3	6	6	3	5
- Combinatie van vanggewas met graan- of hennepstoppel	30	3	8	8	4	7
12. Aandeel van de bedrijfsoppervlakte jaarrond groen (punten per ha)						
- 51-70%	20	4	6	6	2	2
- 71-85%	30	6	9	9	3	3
- 86-100%	40	9	12	12	3	4
13. Aandeel niet-kerende grondbewerking (punten per ha):						
- 50-65%	20	10	10	-	-	-
- 66-80%	22	11	11	-	-	-
- 81-100%	24	12	12	-	-	-
Aandeel ondiepe grondbewerking (max. 15 cm):						
- 50-65%	14	7	7	-	-	-
- 66-80%	16	8	8	-	-	-
- 81-100%	18	9	9	-	-	-
14. Score op organische stofbalans (kg EOS/ha/jaar) (<u>punten per bedrijf</u>)						
- 1,1 – 1,5	150	50	50	25	-	25
- 1,5 – 2,0	250	75	75	50	-	50

- Meer dan 2,0	350	100	100	75	-	75
15. Vaste rijpaden	20	4	10	6	-	-
16. Chemievrije bufferzone langs waterlopen en langs elementen met een andere functie (bermen, natuur- en landschapselementen):						
- Gras/kruiden	40	3	3	15	4	15
- Bloemrijk mengsel	48	3	3	15	7	20
17. Chemievrij onderwerken groenbemester	15	-	4	5	1	5
18. Precisie-toepassing van gewasbeschermingsmiddelen	14	-	3	5	1	5
19. Mechanische onkruidbestrijding (wiedeggen)	13	-	3	5	-	5
20. Teelt van dun gezaaid 'vogelgraan'	30	-	3	5	2	20
21. Gebruik arenstripper	20	-	-	-	5	15
22. Aanleg FAB-stroken	50	5	5	15	10	15

Bijlage 3. Waarde van de eco-activiteiten

1. Introductie en wegingsfactoren per CBS-gebied

Net als in de eco-regeling zoals die in 2023 van kracht wordt, hanteren we in de pilot een onderscheid tussen de waarde van maatregelen in punten (primair op basis van de bijdrage aan de 'schijf van vijf') en de waarde in euro's. Bedrijven moeten niet alleen voldoende punten halen, ook moeten de gekozen maatregelen voldoende waarde in euro's vertegenwoordigen om Brussel-proof te kunnen belonen. In de tabellen in de onderdelen 2 en 3 van deze notitie zijn alle maatregelen op euro's gezet, en wel op basis van het principe van gedeerde inkomsten en extra gemaakte kosten.

Waarde op basis van CBS-gebieden

Voor het berekenen van de waarde van maatregelen hanteren we in beginsel de CBS-indeling van landbouwgebieden. Het gaat om 14 groepen van gebieden die zijn samengesteld uit 66 gebieden. De indeling in 14 gebieden strookt met de manier waarop het CBS een aantal landbouwstatistieken bijhoudt en ook met de aanpak in de zogeheten KWIN (Kwantitatieve Informatie), waarin regionaal verschillende kosten en bouwplansaldi worden gepresenteerd. In een recent rapport (Polman e.a. 2021, *Grondgebonden subsidies: methodiek en referenties*) herberekent de WUR een aantal tarieven en saldi op basis van de meest recente prijzen:

- Voor grasland stelt het WUR-rapport voor om géén regionale differentiatie te hanteren en met landelijk uniforme tarieven te werken. Waar eerder wel met regionaal verschillende kVEM-opbrengsten (vooral op basis van grondsoort, maar ook van verschillen in groeitempo tussen het noorden en zuiden van het land), stelt de WUR dat de regionale verschillen inmiddels vrijwel zijn verdwenen. We stellen voor om die lijn te volgen, tenzij het projectteam daar anders over denkt (Gert-Jan heeft al aangegeven het hiermee eens te zijn).
- Voor bouwland (de dominante gebruiksvorm in zes van de veertien CBS-gebieden) komt de WUR wel tot forse regionale verschillen en in vier van de zes gebieden bovendien tot een forse stijging van het bouwplansaldo:
 - Noordelijk klei: van € 2.186 naar € 3.766 per ha
 - Zuidwestelijk kleigebied: van € 2.458 naar € 3.066
 - Centrale zeeklei: van € 2.860 naar € 4.086
 - Veenkoloniën: van € 1.609,- naar € 1.577
 - Oostelijke zandgrond: van € 2.102 naar € 2.192
 - Zuidelijk zandgebied: van € 2.102 naar € 3.888. Hier hanteert de WUR overigens drie scenario's die uitkomen tussen € 3.013 en € 3.888 (zie hieronder).

De stijging op de kleigronden wordt onder meer veroorzaakt door toenemende arealen aan hoogsalderende gewassen zoals uien en pootaardappelen. In twee van de vier zandgebieden blijft het saldo ongeveer gelijk (of daalt het zelfs iets). De forse stijging op het zuidelijk zand wordt (behalve door een geactualiseerd bouwplan) veroorzaakt doordat hier veel grondruil met veehouders plaatsvindt, maar de maïs die veehouders er vaak verbouwen in de saldoberekening is ingeruild voor extra areaal aardappelen en peen op het akkerbouwbedrijf (omdat snijmaïs formeel geen onderdeel uitmaakt van het bouwplan van de akkerbouwer). Er zijn ook twee andere scenario's doorgerekend, maar volgens de WUR is het genoemde saldo het meest realistisch.

Aanpak LNV

Aanvankelijk maakte LNV bij de waardeberekening geen onderscheid naar regio (bij enkele maatregelen hooguit naar grondsoort). Recent heeft LNV bij vrijwel alle bouwlandmaatregelen een opsplitsing gemaakt naar grondsoort (zand en klei), en wel als volgt:

- Zand: de CBS-gebieden Veenkoloniën, Oostelijk zand en Zuidelijk zand.
- Klei: de CBS-gebieden Noordelijke klei, Zuidwestelijke klei, Centraal kleigebied en overige CBS-gebieden.

Op onderstaande kaarten zijn de verschillen in indeling te zien.

Regio-indeling in CBS-gebieden die de pilot hanteert (links) en de clustering die LNV hanteert (rechts) voor de waardeberekening van bouwlandmaatregelen.

Keuzen pilot

In de pilot hanteren we voor grasland zoals gezegd één landelijk uniform tarief. Voor bouwland volgen we de saldoberekeningen van de WUR. Anders dan LNV clusteren we CBS-gebieden niet in twee grondsoorten, maar hanteren we de oorspronkelijke zes CBS-gebieden. Het hanteren van regionaal gedifferentieerde tarieven kent echter ook beperkingen: het berekenen van de waarde/kosten van maatregelen vindt lang niet altijd plaats op basis van bouwplansaldi (zie de onderdelen B en C van deze notitie), maar soms (ook) op basis van kosten die niet of nauwelijks regionaal verschillen. Daarom hebben we de waardeberekening voor bouwland niet bij elke maatregel uitgesplitst naar zes regio's (met een menu van 45 maatregelen zouden dat 270 cellen worden), maar hebben we – net als bij de puntentoekenning – gekozen voor een aanpak met wegingsfactoren:

- a. De regio's die overwegend uit grasland bestaan, krijgen wegingsfactor 1 toegekend.
- b. Voor bouwlandmaatregelen waarvan de waarde niet of nauwelijks regionaal verschilt (zoals bij ecologisch slootbeheer en bij landschapsbeheer, waar de kosten vooral uit arbeid bestaan), hanteren we geen regionale wegingsfactoren. Dit betekent dat we per maatregel moeten beoordelen of de waarde (sterk) aan het bouwplan is gerelateerd en of we wel of geen gebruik

maken van wegingsfactoren. In deel C van deze notitie (waarde bouwlandmaatregelen) is steeds aangegeven of er wel of geen weging wordt toegepast.

- c. Voor de overige bouwlandmaatregelen volgen we het WUR-rapport, en wel als volgt:
- We nemen een (niet naar oppervlakte gewogen) gemiddelde van de zes WUR-saldo's. Dat komt uit op € 3.096,- per ha. Op basis daarvan kennen we de zes gebieden een wegingsfactor toe. Die varieert van 0,51 voor de Veenkoloniën tot 1,32 voor Flevoland.
 - Daar waar we LNV volgen in de waardeberekening en LNV een onderscheid in zand en klei heeft gemaakt, hanteren we het gemiddelde van deze bedragen. We zouden ook de wegingsfactoren kunnen hanteren rondom de beide tarieven voor zand en klei, maar dat is gecompliceerder. Bovendien sluit de berekening dan niet aan bij de werkwijze voor de waardeberekening van de maatregelen die niet op de LNV-lijst staan (zie hierna). In de LNV-berekening is er bij 7 van de 21 maatregelen onderscheid gemaakt in zand en klei. Bij 3 van die 7 is de waarde op zand trouwens *hoger* dan die op klei (rustgewassen, vroeg rooien 1 september en onderzaai vanggewas).
 - Daar waar we zelf een waardeberekening hebben gedaan, hebben we vaak het ANLb en de voormalige Akkerbelt-pilot als referentie gebruikt. Als daarin meerdere bedragen werden gehanteerd, hebben we grofweg het gemiddelde daarvan genomen, zodat de wegingsfactoren ook hier een zo realistisch mogelijk beeld geven.

Deze werkwijze leidt tot de volgende tabel:

CBS-LANDBOUWGEBIED	Wegingsfactor waarde
LG01: Bouwhoek en Hogeland	1,22
LG02: Veenkoloniën en Oldambt	0,51
LG03: Noordelijk weidegebied	1
LG04: Oostelijk veehouderijgebied	0,71
LG05: Centraal veehouderijgebied	1
LG06: IJsselmeerpolders	1,32
LG07: Westelijk Holland	1
LG08: Waterland en Droogmakerijen	1
LG09: Hollands/Utrechts weidegebied	1
LG10: Rivierengebied	1
LG11: Zuidwestelijk akkerbouwgebied	0,99
LG12: Zuidwest-Brabant	1
LG13: Zuidelijk veehouderijgebied	1,26
LG14: Zuid-Limburg	1

Verdere toelichting bij de waardeberekeningen

Voor de maatregelen die ook op de LNV-lijst staan, hebben we in veel gevallen de kosten ongewijzigd overgenomen uit de ecoregeling. Uitzonderingen:

- Wij onderscheiden bij veel maatregelen verschillende prestatieniveaus. LNV doet dat slechts eenmaal en maakt er dan twee verschillende maatregelen van (verlengde beweiding). Wij hebben de prestatieniveaus om het LNV-gemiddelde heen geplooid op basis van *best professional judgement*.
- Soms zijn we het niet eens met de LNV-waardeberekening en hebben we – om de waarde realistisch te laten zijn – de berekening aangepast.

Voor de maatregelen die niet op de LNV-lijst staan, hebben we eigen schattingen of berekeningen gemaakt, mede op basis van de vorige ronde GLB-pilots en van het POP-document met de

onderbouwing van de ANLb-vergoedingen (waarin de spelregels voor productiederving etc. zijn opgenomen).

De waarden in de volgende tabellen zijn exclusief transactiekosten (20%).

2. Waarde graslandmaatregelen

GRASLANDMAATREGELEN (incl. maïs)	Waarde LNV (€/ha)	Waarde pilot (€/ha*)
1. Beperking N-kunstmestgift (alle graslandha's): - Tot 100 kg/ha (veen, zand en löss) resp. 180 kg/ha (klei) - Tot 75 kg/ha (veen, zand en löss) resp. 150 kg/ha (klei) - Tot 50 kg/ha (veen, zand en löss) resp. 120 kg/ha (klei) - Tot 0 kg/ha (alle grondsoorten)	-	200 400 600 900
2. Aanleg groeitrapen in het voorjaar: - Niveau 1 - Niveau 2	-	50 75
3. Beperking uitrijperiode kunstmest in het najaar: - Uiterlijk 15 augustus - Uiterlijk 1 augustus	-	50 100
4. Geen bemesting van maïs op gescheurd grasland (kunstmest + dierlijke mest)	-	550
5. Beperken N-bodemoverschot (Kringloopwijzer) - Niveau 1 - Niveau 2 - Niveau 3	-	<u>Per bedrijf:</u> 400 800 1.200
6. Minder eiwit voeren (gehele bedrijf op basis van ureumgehalte melk, jaargemiddelde): - Lager dan 25 - Lager dan 23 - Lager dan 21 - Lager dan 19	-	<u>Per bedrijf:</u> 200 400 600 800
7. Langjarig/blijvend grasland (naar leeftijd) - 5-10 jaar - 11-15 jaar - Meer dan 15 jaar	91 (geen differentiatie)	100 150 200
8. Extra lang beweiden (rundvee): - 1.000 – 1.500 uur - 1.501 – 2.000 uur - 2.001 – 2.500 uur - Meer dan 2.500 uur	43 (geen differentiatie naar prestatieniveau en regio)	50 65 85 100
9. Handhaven of creëren hoog waterpeil veengrond in de zomer	-	300
10. Gebruik ruige mest, compost etc.: - Van eigen bedrijf - Van elders	-	115 75
11. Gebruik van mestsoorten uit andere stalsystemen (gebruik gescheiden fracties) (alle prestatieniveaus)	-	115

12. Uitstoot van broeikasgassen (kg CO ₂ -eq./ha) (bedrag per bedrijf) - Prestatieniveau 1 - Prestatieniveau 2	-	Per bedrijf: 5.000 7.500
13. Inzet baggerspuit	-	1.000
14. Ecologisch slootschonen	-	1.667
15. Kruidenrijke randen/bufferstrook met kruiden	548	548
16. Soortenrijk productiegrasland (grasland met kruiden) - Gras-klavermengsel - Gras met minimaal vier vlinderbloemigen - Gras met minimaal 8 kruiden, waarvan minimaal 4 vlinderbloemigen	181 (geen differentiatie)	200 300 400
17. Mechanisch onderwerken graszode	-	105
18. Chemievrij grasland (bedrijfsmaatregel, bepaling geldt over gehele oppervlakte)	-	100
19. Teelt van maïskolvenschroot	-	150
20. Aandeel niet-productieve oppervlakte, inclusief instandhouding (hoger aandeel geeft wel meer punten, maar geen hogere waarde): a. Heg, haag, struweel b. Andere houtopstanden c. Groene braak d. Bufferstrook langs bouwland e. Akkerranden, keverbanken etc. f. Rietkragen, rietland en poelen	4016 0 Zand: 2.853 Klei: 3.946 Zand: 953 Klei: 1.004 - -	4.016 1.550 3.400** 979** 3.321** 804
21. Natte teelten	?	1.000
22. Instandhouding kleinschalig landschap	-	300
23. Instandhouding microreliëf: - Basisniveau - Pluspakket	-	125 250

* bedragen per hectare, tenzij anders vermeld

** toepassen regionale wegingsfactoren

Toelichting graslandmaatregelen (de nummers verwijzen naar de maatregel):

1. Bij de bemestingsbeperking is uitgegaan van een referentie-opbrengst van 9.800 kVEM, die geleidelijk daalt naar 5.000 kVEM (nulbemesting) en een kVEM-prijs van € 0,22. Probleem: in het eerste jaar van besparen is de productiederving geringer dan na zes jaar. Omdat ecomaatregelen eenjarig zijn, is er geen garantie dat ze het volgend jaar weer worden gekozen. Daarom is uitgegaan van een maximale daling in het eerste jaar (nulbemesting) van 4.800 kVEM (van 9.800 naar 5.000), ofwel € 1.056,-. De besparingsniveaus werken hier stapsgewijs naartoe, zij het dat de laatste stap (naar nulbemesting) de grootste is. Daarnaast is er een besparing op kunstmest in mindering gebracht van maximaal € 150,- per ha. Hoewel de kVEM-prijs en kunstmestprijs op dit moment hoger liggen, lijkt dit voor de pilot toch een realistische aanname.
2. Het bedrag voor maaitrappen (niveau 2) is afgeleid van het puntensysteem in Midden-Delfland, dat deze maatregel al sinds 2006 beloont. De waarde van niveau 1 is een schatting.
3. Voor de productiederving door deze maatregel zijn geen bestaande referenties. De getallen zijn een schatting; uitgangspunt is dat de productiederving op dat moment van het jaar (nazomer/najaar) niet erg hoog is.

4. Er zijn weinig getallen te vinden over de kVEM-opbrengst van mestvrije maisteelt. Daarom hebben we een aanname gedaan van een productiederving van 20% van de reguliere opbrengst (ca 12.500 kVEM/ha).
5. Ook voor het beperken van het N-bodemoverschot zijn geen referenties beschikbaar, omdat dit de resultante is van een combinatie van maatregelen. De getallen zijn een zeer grove inschatting, ervan uitgaande dat de waarde van deze maatregel deels al is verdisconteerd is in de waarde van andere maatregelen uit het menu. Deze waarde heeft dus eerder het karakter van een bonus (op bedrijfsniveau).
6. Iets soortgelijks speelt bij het ureumgetal, zij het minder sterk; er zijn – afgezien van langer beweiden – weinig andere maatregelen die een laag ureumgetal bevorderen. De getallen zijn een zeer grove schatting.
7. Voor langjarig grasland zijn we uitgegaan van de waarde die LNV toekent (€ 90,- per ha) en hebben we die gehanteerd voor het laagste prestatieniveau (5-10 jaar), omdat dit overeenkomt met de LNV-definitie. Voor de twee andere prestatieniveaus zijn we steeds € 100,- per ha hoger gaan zitten. Er zijn onvoldoende praktijkcijfers over de productiederving in relatie tot de duur van de instandhouding. Ook vraagt een langere instandhoudingsduur een grotere managementinspanning. Daar staat echter ook een besparing tegenover op de kosten van graslandvernieuwing (ca € 1.500,-, af te schrijven over gemiddeld 10 jaar).
8. Bij extra lang beweiden zijn de twee staffels van LNV uitgebreid tot vier staffels bij ons. LNV heeft de waarde recent verlaagd: deze was eerst € 50,- resp. € 100,- per ha, nu staan beide prestatieniveaus tijdelijk op nul in afwachting van een verdere onderbouwing. Omdat extra lang beweiden ook extra arbeid vergt, zeker op grotere bedrijven met grote koppels vee (het is niet voor niets dat juist op grote bedrijven minder beweiding plaatsvindt), hanteren we bescheiden staffels van € 50,- tot € 100,- per ha (in de orde van grootte dus van de eerdere LNV-bedragen).
9. Hoog waterpeil zomer: de productiederving door een jaarrond hoog peil kunnen aanzienlijk zijn, maar voor een selectieve verhoging in de zomer hebben we geen praktijkgegevens. In droge zomers levert dit de veehouder bovendien juist winst op. Het getal is een zeer grove schatting.
10. Voor ruige mest is de ANLb-vergoeding gehanteerd. Voor aangevoerde mest is een lagere waarde gehanteerd, omdat aangevoerde mest doorgaans gratis wordt geleverd en in het land wordt gedeponereerd, waardoor de aanwendingskosten (arbeid en materieel) lager zijn.
11. Idem. Het percentage van de bedrijfsoppervlakte waarop de mest wordt uitgereden, is voor de waarde per ha niet van betekenis.
12. Broeikasgassen: deze KPI is de resultante van diverse maatregelen. Het is lastig om hierbij een waarde te berekenen. De getallen zijn een zeer grove schatting.
13. Baggerspuit: het ANLb-tarief is ongeveer € 0,15 per meter. Maar omdat de praktijkervaring is dat het ANLb-tarief niet uit kan, verdubbelen we het bedrag. Vervolgens rekenen we het om naar een hectarebedrag op basis van een gemiddelde slootbreedte van 3 m. Dat komt op € 1.000,- per ha sloot.
14. Slootschonen: de ANLb-vergoeding bedraagt ongeveer € 0,10 per m. De praktijkervaring is dat ecologisch slootschonen financieel lang niet uit kan. De meerkosten van ecologisch schonen t.o.v. regulier schonen zijn niet zozeer gelegen in de methode (een loonwerker met maikorf is al redelijk gangbaar), maar in de bepaling dat het slootvuil niet in de kant mag worden gedeponereerd. Daarvoor moet met een kraan, een kieper en extra menskracht worden gewerkt. De meerkosten daarvan worden geschat op € 0,50 per m (op een totaal van € 1,- per m). Vervolgens rekenen we dit bedrag om naar een hectarebedrag op basis van een gemiddelde slootbreedte van 3 m. Dat komt op € 1.667,- per ha sloot.
15. Kruidenrijke randen/bufferstrook langs: we volgen het LNV-bedrag.
16. Soortenrijk productiegrasland: we volgen het LNV-bedrag (€ 181,- per ha), maar dan als ondergrens voor de bij ons minst vergaande variant. De Hoe?Zo!-pilot hanteerde een bedrag van € 400 per ha voor het verhoogde risico (de inzaai slaat niet altijd even goed aan, zeker als

- hiermee nog geen ervaring is opgedaan) en verhoogde bewerkings- en zaaikosten. Die laatste komen vooral voort uit de eis dat minimaal 25% van de vegetatie uit vlinderbloemigen en kruiden moet bestaan. Om dit aandeel duurzaam te realiseren, zal elke 2 à 3 jaar graslandvernieuwing moeten plaatsvinden (doorzaai of zelfs volledige graslandvernieuwing). Daarom lopen de drie varianten trapsgewijs op van € 200,- naar € 400,- per ha.
17. Mechanisch onderwerken zode: we volgen het voormalige LNV-bedrag, dat redelijk lijkt (deze maatregel is recent verwijderd uit de LNV-lijst en zal later worden geïntroduceerd).
 18. Chemievrij grasland: alle bestrijdingsmiddelen (volvelds en pleksgewijs) zijn verboden. We hanteren een bedrag van € 100,- per ha voor eventuele productiederving en/of de kosten van mechanische onkruidbestrijding.
 19. Maiskolvenschroot (MKS): de kVEM-opbrengst per ha is ongeveer 13.000, tegenover 16.000 bij snijmais. Dit zou een kostenpost van € 660,- per ha betekenen, maar daar staat tegenover dat de kwaliteit per kg droge stof veel beter is en MKS dus makkelijker voert en krachtvoer uitspaart. Enigszins met de natte vinger berekenen we de kosten op € 150,- per ha.
 20. Aandeel niet-productieve oppervlakte: we volgen deels LNV:
 - a. Heg, haag en struweel: we volgen LNV.
 - b. Overige houtopstanden: anders dan LNV zetten we de waarde niet op nul, maar hanteren we (net als voor de andere typen 'niet-productief') het gemiddelde van de ANLb-vergoedingen voor de pakketten hoogstamboomgaard (€ 1.618,-), hakhoutbosje (droog: € 662,-, nat € 1.227,-), griendje (€ 2.300,-) en bosje (€ 1.934,- per ha), ofwel € 1.550,- per ha per jaar.
 - c. Groene braak: we hanteren het gemiddelde van de LNV-waarde voor zand en klei.
 - d. Kruidenrijke bufferstroken langs bouwland: we hanteren het gemiddelde van de LNV-waarde voor zand en klei.
 - e. Akkerranden, keverbanken etc.: we hanteren het gemiddelde voor zand en klei van de ANLb-tarieven voor kruidenrijke akkerranden zoals die voor 2023 zijn voorgesteld.
 - f. Voor rietlanden en poelen hanteren we het ANLb-tarief voor het pakket 'brede rietzoom en klein rietperceel' van € 804,- per ha. De ANLb-vergoeding voor poelen bestaat uit een vergoeding per stuk, maar die komt bij een omrekening naar hectareprijzen enigszins in de buurt van de rietlandvergoeding. Het beheer kan hier waar mogelijk ook uit het ANLb worden betaald, maar hier is wel sprake van jaarlijks onderhoud en ANLb is niet overal mogelijk.
 21. Natte teelten: LNV heeft hiervoor nog geen waarde bepaald. Er zijn nog weinig saldoberekeningen beschikbaar, maar we gaan ervan uit dat er grofweg € 1.000,- per ha bij moet.
 22. Kleinschalig landschap: LNV heeft deze maatregel recent opgeschort, maar we volgen niettemin het oorspronkelijke LNV-bedrag. In de Hoe?Zo!-pilot op van € 75,- per ha voor percelen tussen 2 en 3 ha naar € 650,- per ha voor percelen kleiner dan 1 ha. In de LNV-definitie gaat het om percelen kleiner dan 2 ha, waardoor € 300,- per ha een aannemelijk gemiddelde is.
 23. Instandhouding microreliëf: voor alleen microreliëf hanteren we 50% het maximale tarief dat in Nederland mag worden betaald vanuit de EU-regeling voor probleemgebieden (sinds 2015 in NL niet langer toegepast), voor het pluspakket 100%.

3. Waarde bouwlandmaatregelen

BOUWLANDMAATREGELEN	Waarde LNV (€/ha)	Waarde pilot (€/ha*)
1. Minimum-aandeel rustgewassen	Zand: 105 Klei: 60	83**
2. Teelt van eiwithoudende gewassen	Zand: 1.995 Klei: 2.308	2.150**
3. Teelt van meerjarige gewassen/teelten	Zand: 302 Klei: 612	456**
4. Strokenteelt	216	216
5. Toepassen mengteelt	-	250**
6. Onderzaai vanggewas	Zand: 151 Klei: 148	150**
7. Vroege oogst rooigewassen: - Voor 1 september - Voor 1 november	Zand: 603 Klei: 492 Zand: 176 Klei: 177	548** 177**
8. Teelt van diepwortelende gewassen	-	155**
9. Teelt van gewassen met een gunstige wortel-spruitverhouding	-	200**
10. Index gewasdiversiteit: - 0,05 – 0,07 - 0,07 – 0,10 - > 0,10	-	<u>Per bedrijf:</u> 1.000 2.000 3.000
11. "Vanggewas-plus" - Langere duur van de instandhouding (15 feb.) - Natuurvriendelijke samenstelling van het mengsel - Combinatie van vanggewas met graan- of hennepstoppel	-	275 150 350
12. Aandeel van de bedrijfsoppervlakte jaarrond groen: - 51-70% - 71-85% - 86-100%	Zand: 0 Klei: 430 (geen differentiatie naar prestatieniveau)	250** 300** 350**
13. Aandeel niet-kerende grondbewerking: - 50-65% - 66-80% - 81-100% Aandeel ondiepe grondbewerking (max. 15 cm): - 50-65% - 66-80% - 81-100%	-	160 160 160 100 100 100
14. Score op organische stofbalans (kg EOS/ha/jaar) - 1,5 – 2,0 - 2,1 – 3,0 - Meer dan 3	-	<u>Per bedrijf:</u> 2.000 2.500 3.000
15. Vaste rijpaden	-	85
16. Chemievrije bufferzone langs waterlopen en elementen met een andere functie (bermen, natuur- en landschapselementen):	Zand: 953 Klei: 1.004	

- Gras/kruiden - Bloemrijk mengsel	(geen differentiatie naar ingezaaid mengsel)	980** 1.100**
17. Chemievrij onderwerken groenbemester	-	80
18. Precisie-toepassing van gewasbeschermingsmiddelen	-	300
19. Mechanische onkruidbestrijding	-	150
20. Teelt van dun gezaaid 'vogelgraan'	-	1.340**
21. Gebruik arenstripper	-	340
22. FAB-stroken: - Langs een waterloop - Midden in het perceel	-	2.000** 3.500**

* bedragen per hectare, tenzij anders vermeld

** toepassen regionale wegingsfactoren

Complicatie is dat LNV de waarde van een aantal bouwlandmaatregelen recent heeft verlaagd, soms substantieel. Daarom moet eigenlijk opnieuw worden beoordeeld waar we wel en niet LNV volgen.

Toelichting per maatregel (de nummers verwijzen naar de maatregel):

1. Rustgewassen: we volgen hier LNV.
2. Eiwitgewassen: we volgen hier LNV.
3. Meerjarige gewassen/teelten: we volgen hier LNV.
4. Strokenteelt: we volgen LNV.
5. Mengteelt: afhankelijk van de te mengen soorten is er speciale zaaimachine nodig en afhankelijk van doel zal er een extra bewerking in het scheiden van de soorten nodig zijn. De toegekende waarde is een schatting.
6. Onderzaai vanggewas: we volgen LNV.
7. Vroege oogst rooigewassen: we volgen hier LNV.
8. Teelt van diepwortelende gewassen: LNV heeft dit niet als zelfstandige maatregel. We volgen de voormalige GLB-pilot Akkerbelt (€ 155,- per ha).
9. Teelt van gewassen met een gunstige wortel-spruitverhouding: deze maatregel is in de pilot Akkerbelt uiteindelijk niet toegepast, dus we hebben hiervoor geen referentie. Aanname: € 200,- per ha.
10. Index gewasdiversiteit: hiervoor hebben we geen referentie. Het gaat om een bedrag per bedrijf, niet per ha. De genoemde bedragen zijn een ruwe aanname.
11. Vanggewas-plus: hier zijn drie varianten:
 - Langere duur instandhouding (winter overstaan). Hiervoor hebben we een referentie uit het ANLb (€ 250,- voor vanggewas tot 1 februari). Omdat het hier gaat om 15 februari, hebben we het bedrag iets verhoogd (€ 275,-).
 - Natuurvriendelijk mengsel: het bedrag is gebaseerd op de vergoeding uit de voormalige GLB-pilot Akkerbelt (Hollands Noorden) en dekt m.n. de meerkosten van zaaizaad.
 - Combinatie (overstaand) vanggewas met stoppel: we hebben de referenties uit de Akkerbelt (ANOG) aangehouden van € 350,- per ha.
12. Aandeel jaarrond groen: LNV heeft de waarde aanmerkelijk aangepast en deze voor zand op nul gezet en voor klei op € 430,- per ha. Wij rekenen ook voor zand een (lagere) waarde toe en laten de waarde iets oplopen met het percentage groenbedekking, omdat een hoger aandeel extra risico's met zich meebrengt.
13. Voor niet-kerende en ondiepe grondbewerking hebben we referenties uit de Akkerbelt:
 - Voor niet-kerende grondbewerking betaalde Flevolands Agrarisch Collectief (FAC) € 140,- per ha en Hollands Noorden € 180,-. We hanteren het gemiddelde (€ 160,-).
 - Voor ondiepe grondbewerking betaalde FAC € 90,- per ha en HN € 115,-. We hanteren € 100,-

Omdat de kosten niet toenemen met het bedrijfsaandeel waarop de maatregel wordt toegepast (de punten wel), is het bedrag voor alle prestatieniveaus gelijk.

14. Score organische-stofbalans: hiervoor zijn geen referenties; deze KPI is mede de resultante van andere maatregelen. De bedragen (per bedrijf) zijn grove schattingen en hebben te maken met meerkosten die niet al bij andere maatregelen op waarde zijn gezet, zoals:
 - Meerkosten voor aanwenden van organische mest ten opzichte van kunstmest.
 - Aankoop van hoogwaardige compost.
 - Kosten van stro achterlaten na de oogst (mislopen afzet stro).
15. Vaste rijpaden: conform opgave Flevolands Agrarisch Collectief: € 85,- per ha voor alle bedrijfshectares.
16. Chemievrije bufferzone: we volgen min of meer het LNV-tarief voor 'kruidenrijke bufferzone langs bouwland, een bedrag van gemiddeld (een bedrag van € 980,- per ha). Dat komt aardig overeen met de tarieven die hiervoor in de Akkerbelt-pilot zijn gehanteerd.
17. Chemievrij onderwerken groenbemester: ook hier de Akkerbelt-pilot als referentie.
18. Precisie-toepassing gewasbeschermingsmiddelen: conform opgave Flevolands Agrarisch Collectief.
19. Mechanische onkruidbestrijding: conform opgave Flevolands Agrarisch Collectief.
20. Teelt van dun gezaaid 'vogelgraan': bedrag is conform het ANLb.
21. Gebruik arenstripper: hiermee verliest de akkerbouwer zijn stro-opbrengst (à € 400,- per ha), maar hoeft hij niet te hakselen (à € 60,- per ha). Saldo is € 340,- per ha.
22. Aanleg FAB-stroken: we hanteren twee waarden:
 - Voor FAB-stroken langs waterlopen hanteren we referenties uit de Akkerbelt-pilot en komen we op € 2.000,- per ha.
 - Voor FAB-stroken midden in het land hanteren we het volledige (misgelopen) gewassaldo, dat we op gemiddeld € 3.500,- per ha zetten.

Bijlage 4. Eco-activiteiten en KPI's

In onderstaande tabel is aangegeven met welke KPI of KPI's elke eco-activiteit correspondeert.

GRASLANDMAATREGELEN (incl. maïs)	Geschikte KPI
1. Beperking N-kunstmestgift op bedrijfsniveau	N-bodemoverschot
2. Aanleg groeitrappen voorjaar	?
3. Beperken uitrijperiode kunstmest najaar	N-bodemoverschot
4. Geen bemesting van maïs op gescheurd grasland	N-bodemoverschot
5. Beperken N-bodemoverschot	N-bodemoverschot
6. Minder eiwit voeren (kengetal ureumgehalte van de melk)	NH ₃ -emissie
7. Aandeel en leeftijd van langjarig (blijvend) grasland	Aandeel blijvend grasland; wel leeftijd daar nog in verdisconteren
8. Stimuleren beweiding/extra lang beweiden	Brabantse KPI hiervoor werkt op basis van eigen opgave door deelnemers. Betrouwbaar?
9. Hoog waterpeil zomer	CO ₂ -emissie per ha
10. Gebruik van ruige mest, compost of andere organische reststromen	Organische-stofbalans
11. Gebruik van mest uit andere stalsystemen	Organische-stofbalans
12. Uitstoot broeikasgassen	CO ₂ -emissie per ha
13. Inzet baggerspuit	% natuur- en landschapsbeheer en % groenblauwe dooradering. Kijken hoe laatste (in Brabant operationeel voor randen) kan worden uitgebreid voor alle lijnvormige elementen
14. Ecologisch slootschonen	Zie maatregel 7
15. Kruidenrijke randen/bufferstrook met kruiden	% kruidenrijk, % natuur en landschap en % groenblauwe dooradering
16. Soortenrijk productiegasland	% natuur- en landschapsbeheer
17. Mechanisch onderwerken graszode	Milieubelasting gewasbeschermingsmiddelen
18. Chemievrij grasland	Milieubelasting gewasbeschermingsmiddelen
19. Teelt van maïskolvenschroot	?
20. Aandeel niet-productieve oppervlakte	% natuur en landschap en % groenblauwe dooradering
21. Natte teelten	CO ₂ -emissie per ha
22. Instandhouding kleinschalig landschap	-- (wel gemakkelijk met satelliet te monitoren; hiervoor eigenlijk streekeigen KPI nodig)
23. Instandhouden microreliëf	Als 22

BOUWLANDMAATREGELEN	Geschikte KPI
1. Aandeel rustgewassen	% rustgewassen
2. Teelt van eiwithoudende gewassen	N-bodemoverschot
3. Teelt van meerjarige gewassen	N-bodemoverschot en/of % bodembedekking

4. Strokenteelt	Gewasdiversiteit
5. Mengteelt	N-bodemoverschot
6. Onderzaai vanggewas	N-bodemoverschot
7. Combinatieteelt	Gewasdiversiteit
8. Vroege oogst rooigewassen	N-bodemoverschot
9. Teelt van diepwortelende gewassen	N-bodemoverschot
10. Teelt van gewassen met een gunstige wortel-spruitverhouding	Organische-stofbalans
11. Index gewasdiversiteit	Gewasdiversiteit
12. Vanggewas-plus	N-bodemoverschot, % bodembedekking en/of % natuur- en landschapsbeheer (afhankelijk van de gekozen variant)
13. 50 tot 80% van de bedrijfsoppervlakte is jaarrond groen	% bodembedekking
14. Niet-kerende of ondiepe groundbewerking	CO ₂ -emissie per ha, organische-stofbalans
15. Organische-stofbalans	Organische-stofbalans
16. Vaste rijpaden	Organische-stofbalans
17. Bufferzone langs waterlopen en andere elementen	N-bodemoverschot
18. Chemievrij onderwerken groenbemester	Milieubelasting gewasbeschermingsmiddelen
19. Precisie-toepassing van gewasbeschermingsmiddelen	Milieubelasting gewasbeschermingsmiddelen
20. Mechanische onkruidbestrijding	Milieubelasting gewasbeschermingsmiddelen
21. Teelt van dun gezaaid 'vogelgraan'	% natuur en landschapsbeheer
22. Gebruik arenstripper voor kleine zoogdieren en vogels	% natuur en landschapsbeheer
23. Aanleg FAB-randen	% natuur en landschapsbeheer en milieubelasting gewasbeschermingsmiddelen

Bijlage 5. Mogelijke cumulatie tussen eco-regeling, andere GLB-onderdelen en 7^e Actieprogramma Nitraatrichtlijn

Mogelijke wisselwerking 7e Actieprogramma Nitraat, GLMC's, eco-regeling pilot puntensysteem en ANLb

7e Actieprogramma	GLMC's	eco-activiteiten grasland	eco-activiteiten akkerbouw	ANLb
verbrede bufferstroken 2 of 5 m breed	GLMC4 bufferstroken	<ul style="list-style-type: none"> kruidenrijke randen/bufferstrook met kruiden (15) 	<ul style="list-style-type: none"> chemievrije bufferzone (16) aanleg FAB-randen (23) 	<ul style="list-style-type: none"> insectenrijke graslandrand kruidenrijke akkerrand bloemenblok (nieuw)* keverbank (nieuw)* klevitstrook (nieuw)* verbrede bufferstrook (nieuw)*
	GLMC6 minimale bodembedekking		<ul style="list-style-type: none"> aandeel bedrijfsopp. jaarrond groen (12) 	
verplichte rotatie met rustgewassen 1:4 (bedrijven op zand/löss) >>> mede afhankelijk van gewaslijsten	GLMC7 gewasrotatie	<p>potentieel:</p> <ul style="list-style-type: none"> langjarig grasland (7) 	<ul style="list-style-type: none"> minimum aandeel rustgewassen (1) teelt van diepwortelende gewassen (8) teelt van gewassen met gunstige spruitwortelverhouding (9) index gewasdiversiteit (10) teelt van vogelgraan (20) 	<ul style="list-style-type: none"> (ontwikkeling) kruidenrijk grasland botanisch grasland insectenrijk grasland stoppelland kruidenrijke akker vogelgraan en -akker wintervoedselakker bouwland voor hamsters
verplicht toepassen van vanggewassen of winterteelten (w.o. wintergranen/gras) (bedrijven op zand/löss) >>> mede afhankelijk van gewaslijsten			<ul style="list-style-type: none"> onderzaai vanggewas (6) vanggewas plus (11) 	<ul style="list-style-type: none"> stoppelland kruidenrijke akker vogelgraan en -akker wintervoedselakker bouwland voor hamsters
verbrede bufferstroken 2 of 5 m breed (deze mogen meegeteld worden als niet-productief areaal ikv GLMC8)	GLMC8 niet-productief areaal	<ul style="list-style-type: none"> kruidenrijke randen/bufferstrook met kruiden (15) aandeel niet-productieve oppervlakte (20) 	<ul style="list-style-type: none"> chemievrije bufferzone (16) aandeel niet-productieve oppervlakte (22) aanleg FAB-randen (23) instandhouding kleinschalig landschap (25) 	<ul style="list-style-type: none"> (ontwikkeling) kruidenrijk grasland botanisch grasland insectenrijk grasland stoppelland kruidenrijke akker vogelakker wintervoedselakker bouwland voor hamsters

* voorlopige pakketten die nog vastgesteld moeten worden

versie 260522SW